

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Економічний факультет
Кафедра фінансів

ДИПЛОМНА РОБОТА

ОР - бакалавр

на тему: «Управління ліквідністю банків в умовах економічної
нестабільності»

Виконала: студентка 4 курсу, групи ФБС-41
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа
та страхування»

Кобевко Діана Дмитрівна

(прізвище та ініціали)

Керівник З. М. Криховецька к. е. н., доцент,
доцент кафедри фінансів

(прізвище та ініціали, науковий ступінь, вчене звання)

Рецензент Т. М. Гнатюк к. е. н., доцент,
доцент кафедри обліку та оподаткування

(прізвище та ініціали, місце роботи, посада)

Івано-Франківськ - 2024 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ БАНКІВ	5
1.1. Сутність, функції ліквідності банку та фактори впливу на неї	5
1.2. Управління ліквідністю банку: поняття, принципи, методи	10
1.3. Теоретичні підходи до аналізу ліквідності банку	21
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПРАКТИКИ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ БАНКІВ	26
2.1. Інструменти НБУ щодо регулювання ліквідності банківської системи	26
2.2. Нормативи ліквідності банків та аналіз їх дотримання по банківській системі	40
2.3. Аналіз управління ліквідністю досліджуваного Приватбанку	45
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ В УЧАСНИХ УМОВАХ ВІЙНИ	58
3.1. Специфіка регулювання банківської ліквідності в сучасних умовах на макро- та мікрорівнях	58
3.2. Заходи управління ліквідністю банків в умовах воєнного стану в Україні	63
3.3. Маркетинговий підхід до управління ліквідністю банків	70
ВИСНОВКИ	73
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	76

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах сучасної економічної нестабільності дотримання банком показників ліквідності набуває особливої ваги. Це одне з ключових завдань банку, адже ліквідність гарантує його стійкість, надійність та збалансованість коштів з потребами. Саме тому ліквідність виступає однією з найважливіших характеристик функціонування банку, а також основою стабільності всієї банківської системи. З огляду на це, питання управління ліквідністю банку та мінімізації ризиків, пов'язаних з нею, набуває сьогодні особливої актуальності. Вибір методів та інструментів для ефективного управління ліквідністю стає пріоритетним напрямком банківського регулювання та нагляду з боку Національного банку України, адже підтримка достатнього рівня ліквідності є ключовим фактором для стабільної роботи банківської системи. В умовах економічної та політичної нестабільності, а також під час переходу банківського законодавства на європейські стандарти, потреба у періодичній оцінці та аналізі рівня ліквідності комерційних банків стає особливо актуальною. Це, у свою чергу, зумовлює необхідність удосконалення підходів до управління ліквідністю банків. Зазначені аспекти визначають актуальність теми магістерської роботи.

Проблемам ліквідності присвячено праці багатьох учених. Слід відзначити таких науковців як Коць О. і Холодна Ю., які вивчали особливості регулювання банківської ліквідності на макро- та мікрорівнях. Павленко Л. Д., досліджував інструменти управління ліквідності банку. Коробчук Т. аналізувала сучасні підходи до аналізу ліквідності банків, Дранус В. В., Гавриленко В. Д. розглянули сучасні вимоги до управління ліквідністю банків. Краснова І.В. досліджувала антикризові заходи управління ліквідністю банків, Третьякова О. В., Харабара, Р. Грешко І. аналізували ефективність впровадження нових нормативів ліквідності для банків.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дипломна робота виконана відповідно до тематичного плану науково-дослідних робіт кафедри фінансів Прикарпатського національного університету ім. В.Стефаника.

Мета і завдання дослідження. Метою дипломної роботи є обґрунтування теоретичних засад формування та управління ліквідністю банків. Відповідно до поставленої мети в роботі передбачено вирішення таких основних завдань:

- дослідити сутність, функції ліквідності банку та факторів, що впливають на неї;
- визначити поняття, принципи, методи управління ліквідністю банку;
- розглянути теоретичні підходи до аналізу ліквідності банку;
- провести аналіз практики управління ліквідністю банків, зокрема застосування інструментів НБУ щодо регулювання ліквідності, нормативів ліквідності банків;
- провести аналіз управління ліквідністю досліджуваного Приватбанку
- дослідити специфіку регулювання банківської ліквідності в сучасних умовах на макро- та мікрорівнях;
- сформулювати заходи управління ліквідністю банків в умовах воєнного стану в Україні.

Об'єкт дослідження – діяльність вітчизняних банків, зокрема Приватбанку.

Предмет дослідження – управління ліквідністю вітчизняних банків.

Методи дослідження. У процесі дослідження були використані загальнонаукові прийоми і методи наукового пізнання. Серед них: метод групування, порівняння та узагальнення економічних показників – для дослідження тенденцій і закономірностей; метод системної оцінки – для з'ясування базових теоретичних аспектів; метод теоретичного узагальнення і порівняння – для розкриття основних сутнісних аспектів ліквідності; статистичний і графічний метод – для вивчення, угруповання, порівняння і

наочного відображення даних; абстрактно-логічний метод – для визначення шляхів удосконалення механізму управління ліквідністю банку.

Інформаційну базу дослідження складають наукові праці вітчизняних і зарубіжних економістів з теорії та практики банківської справи, законодавчі й нормативні акти України, які регулюють діяльність банків, офіційні статистичні дані, інструктивні матеріали Національного банку України.

Апробація результатів роботи. Результати дипломної роботи доповідались на студентській звітній науково-практичній конференції Прикарпатського національного університету ім. В.Стефаника (Івано-Франківськ, 2024).

Структура й обсяг роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний зміст становить 79 сторінок. Список використаних джерел налічує 31 позицію.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ БАНКІВ

1.1. Сутність, функції ліквідності банку та фактори впливу на неї

Ефективне управління ліквідністю є запорукою стабільності та прибутковості банку. Адже банк щодня стикається з необхідністю своєчасно виконувати свої зобов'язання, зокрема, з виплат за депозитами та іншими рахунками клієнтів. Якщо банк неспроможний задовольнити попит на видачу коштів, це підриває довіру вкладників і може спричинити банківську паніку.

В умовах нестабільності банківської системи України регулювання ліквідності набуває особливого значення. При цьому банки змушені балансувати між підтримкою необхідного рівня ліквідності та прагненням отримати максимальний прибуток від своєї діяльності. Надмірна ліквідність призводить до "заморожування" коштів і упущених можливостей для прибуткового їх використання. Водночас недостатня ліквідність несе загрозу неплатоспроможності банку [14].

Отже, ретельний моніторинг показників ліквідності, прогнозування грошових потоків і підтримка оптимального рівня ліквідних активів є ключовими елементами в управлінні банком. Від їх ефективності залежить конкурентоспроможність банку та перспективи його розвитку в довгостроковій перспективі.

Ліквідність є ключовим показником для банківського сектору, який потребує пильної уваги та грамотного управління. Банки з проблемами ліквідності не можуть належно виконувати свої функції та обслуговувати клієнтів, що негативно позначається на їх репутації, ускладнює залучення зовнішнього фінансування і призводить до втрати потенційного прибутку. Особливо гостро питання забезпечення ліквідності постало в 2014 році, коли кризові події в країні стали загрозою для ліквідності багатьох банків. Криза наочно продемонструвала, наскільки швидко можуть проявитися проблеми з

ліквідністю і як стрімко можуть виснажитися джерела фінансування, що загострює проблеми оцінки активів та достатності капіталу. Ключовими факторами, що призвели до проблем з ліквідністю, були зменшення довіри до банківської системи, зростання неякісних кредитів у портфелях банків та обмежені можливості для залучення іноземного фінансування. Тому на поточному етапі розвитку банківського сектора надзвичайно актуальним є питання вдосконалення управління ліквідністю банків та підтримання рівноваги у банківській системі в цілому [14].

Поняття ліквідності банку означає його спроможність вчасно виконувати взяті на себе фінансові зобов'язання. Законодавство трактує ліквідність як збалансованість строків і сум повернення розміщених банком активів зі строками та сумами виконання банківських зобов'язань, а також з періодами та обсягами використання інших джерел та напрямів залучених коштів. Іншими словами, ліквідний банк повинен мати достатні високоякісні активи, які можна швидко конвертувати у готівку, для покриття своїх зобов'язань перед клієнтами та кредиторами по мірі їх настання. Саме відсутність такої ліквідності і призводить до визнання банку неплатоспроможним та його подальшої ліквідації.

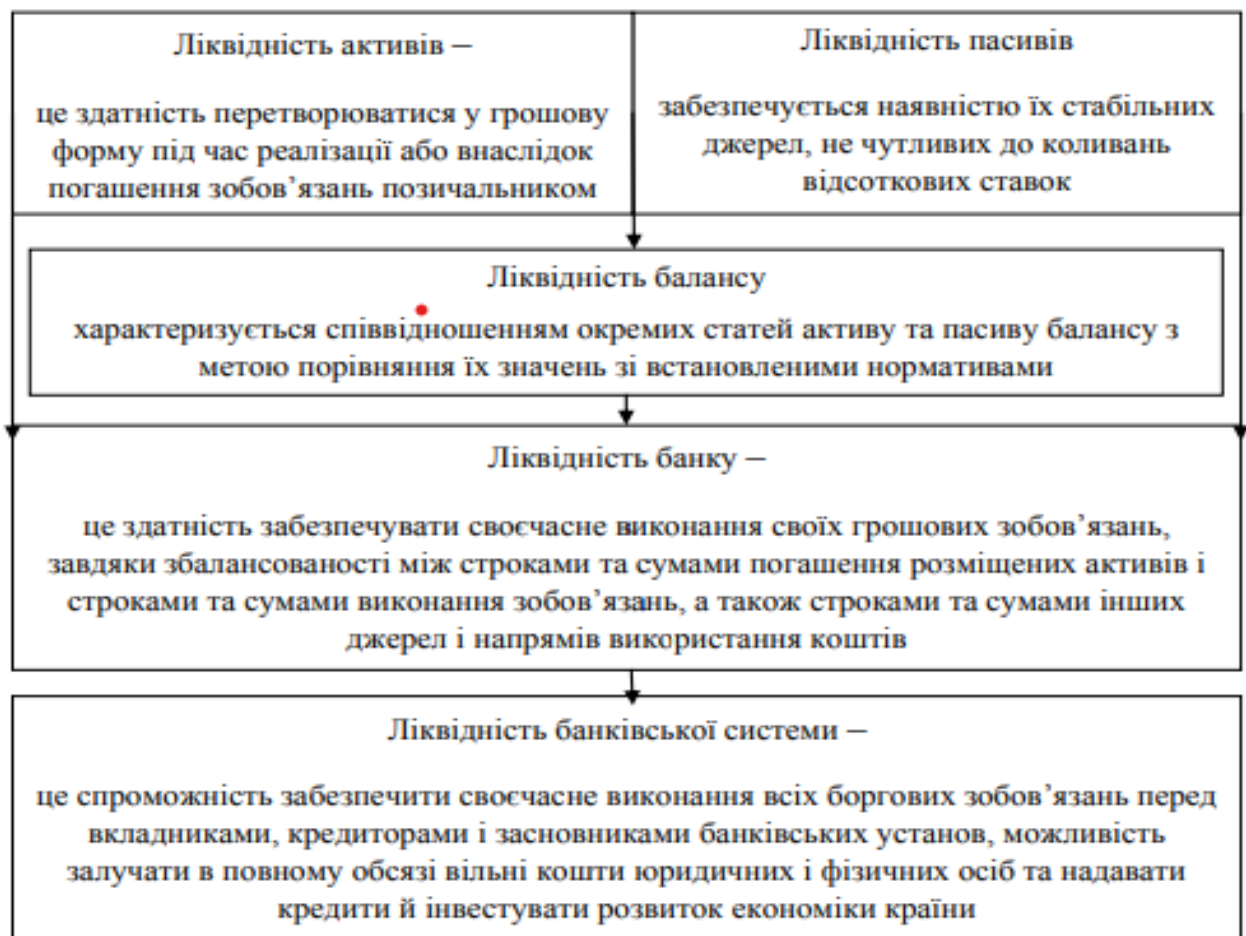
Поняття ліквідності в сучасній літературі має численні трактування, які часто суттєво відрізняються одне від одного. Це свідчить про складність та багатогранність даної категорії, важливість її всебічного розуміння та вивчення.

Отже, існують два основні підходи до визначення ліквідності банку:

- 1) як здатності швидко трансформувати активи в готівку без втрати їх номінальної вартості;
- 2) як здатності своєчасно розраховуватися за своїми зобов'язаннями.

Проте останнім часом з'явився третій підхід, який розглядає ліквідність банку також як можливість задовольняти потреби клієнтів у кредитних ресурсах та проводити активні операції. Це пов'язано з тим, що ліквідність залежить не лише від балансу активів і пасивів, а й від загальних можливостей банку щодо обслуговування клієнтів. На основі аналізу пропонується визначати

ліквідність банку як комплексний показник, що відображає легкість трансформації активів у готівку, баланс активів і пасивів за строками, а також загальні можливості банку щодо задоволення потреб клієнтів і проведення активних операцій. Ліквідність банківської системи залежить від багатьох чинників через її тісні зв'язки із зовнішнім середовищем. Тому забезпечення ліквідності є комплексною задачею, яка визначає стійкий розвиток як банківської системи, так і економіки загалом.

Рис.1.1. Взаємозв'язок понять «ліквідність банківської системи», «ліквідність банку», «ліквідність балансу», «ліквідність активів та пасивів» [14].

Ліквідність є важливою характеристикою стабільності банків в Україні. Вона демонструє здатність банків своєчасно виконувати свої зобов'язання та протидіяти кризовим явищам з мінімальними втратами. Підтримання

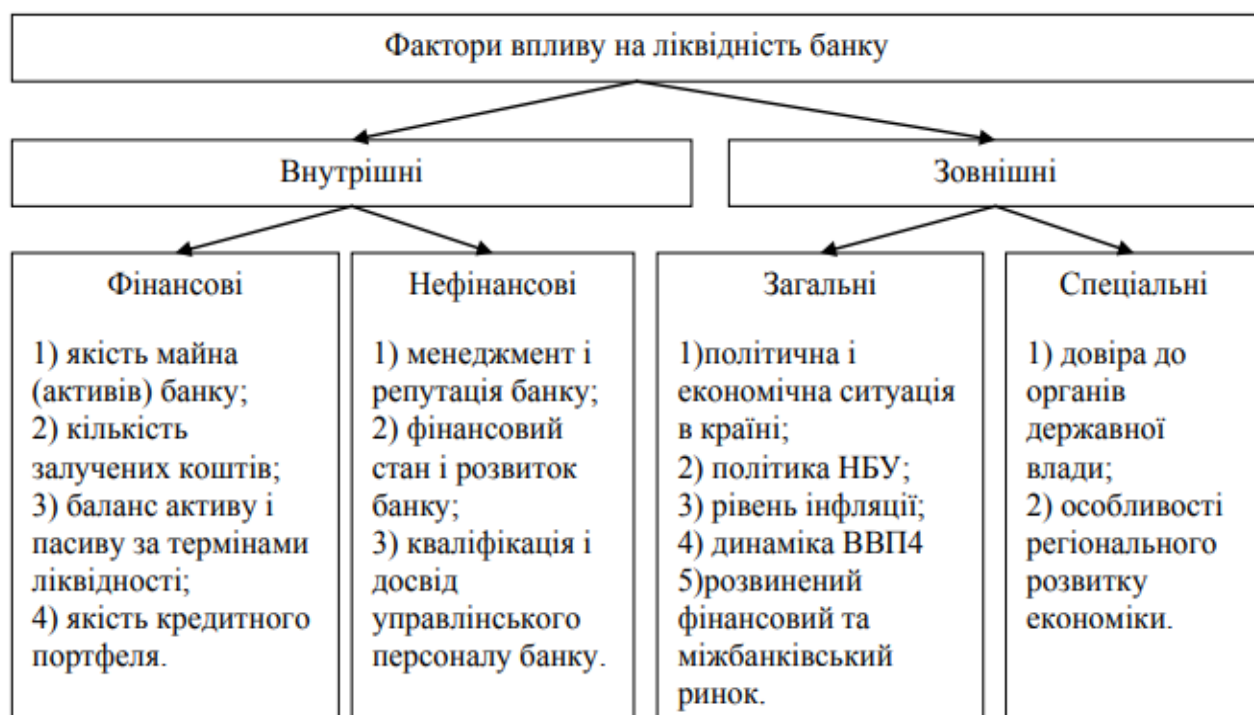
належного рівня ліквідності дозволяє банкам реалізовувати стратегічні цілі своєї діяльності.

В умовах євроінтеграції та економічних потрясінь в Україні, питання управління ліквідністю набуває все більшої актуальності в наукових дослідженнях. Розглядаючи погляди вчених, можна виділити декілька взаємопов'язаних аспектів ліквідності банку: ліквідність банківської системи, ліквідність балансу банку, ліквідність його активів і пасивів [14, с.102]. Отже, ліквідність слід розглядати комплексно, в усьому різноманітті цих складових.

Ліквідність є запорукою життєздатності банку в умовах підвищених ризиків. Вона забезпечує збалансованість активів і зобов'язань банку за строками, що є ключовим показником його фінансової стійкості. Тому ефективне управління ліквідністю та її моніторинг є першочерговими завданнями для банків.

Національний банк України вдосконалює інструменти регулювання ліквідності з метою забезпечення стабільності банків та належного захисту вкладників. Це дозволяє зменшити ризики дисбалансу в банківській системі в умовах економічної нестабільності.

Фактори, що впливають на здатність банку вчасно виконувати свої зобов'язання, поділяються на внутрішні та зовнішні. Внутрішні фактори пов'язані з фінансовим станом та операціями самого банку. Зовнішні ж фактори визначаються економічними та регуляторними умовами. На відміну від внутрішніх, зовнішні чинники перебувають поза контролем банку. Тому дуже важливо аналізувати їх вплив та будувати прогнози. Одним з найсуттєвіших зовнішніх чинників є політика центрального банку в сфері банківського нагляду. Разом з тим, варто враховувати й внутрішні фактори, адже репутація, розмір банку та його клієнтська база значною мірою визначають можливості залучення коштів [20]. Отже, комплексний аналіз усіх цих факторів дає важливу інформацію для прийняття управлінських рішень щодо ліквідності як запоруки стійкості банку.

Рис.1.2. Фактори впливу на ліквідність банку [20] .

Підсумовуючи, зазначимо, що кожен банк для забезпечення своєї стабільності має бути впевненим, що в будь-який момент зможе задовольнити потреби своїх кредиторів та позичальників. Для цього потрібно підтримувати відповідність між активами та пасивами, між термінами погашення кредитів та завершення депозитів. Щоб залучати кошти на строкові чи поточні рахунки та задовольняти нові кредитні заявки, банк має мати бездоганну репутацію в очах потенційних вкладників і позичальників. Для цього банк повинен бути ліквідним. Адже репутацію легко втратити і важко повернути для установи, що працює переважно з надлижними коштами. Це замкнене коло підкреслює важливість ліквідності та здатності менеджменту налагодити ефективне управління нею для стабільного функціонування й розвитку банку. Потреби банку в ліквідних коштах та рішення щодо їх розміщення мають постійно аналізуватися для запобігання надлишку чи дефіциту. Зайві кошти призводять до втрати прибутків, а їх нестачу слід швидко ліквідувати, щоб уникнути несприятливих наслідків поспішних позик чи продажів активів. За наявності

надлишку банк повинен мати план інвестування цієї частини коштів для підвищення власних прибутків[20].

Отже, для забезпечення фінансової стійкості та репутації банку необхідно підтримувати відповідний рівень ліквідності. Ліквідність - це здатність банку своєчасно виконувати свої зобов'язання перед кредитором і клієнтами. Банк повинен забезпечити узгодженість між строками повернення активів (кредитів) та строками залучення пасивів (депозитів). Це дозволить у будь-який момент задовольняти потреби вкладників і позичальників. Надлишок ліквідних коштів, які не інвестуються, веде до втрати прибутковості. З іншого боку, дефіцит ліквідності може змусити банк вдаватися до нераціональних позик або продажу активів зі збитками. Тому банк повинен забезпечити належний баланс між ліквідністю та рентабельністю. У разі тимчасового надлишку ліквідних засобів банк має вжити заходів для їх ефективного інвестування з метою підвищення прибутковості. Це дозволить не лише зберегти, а й примножити капітал банку, що посилить його фінансову стійкість та репутацію.

1.2. Управління ліквідністю банку: поняття, принципи, методи

У банківській системі України ключовими показниками ефективної діяльності вважаються дохідність, рентабельність, фінансова стійкість і стабільність, прибутковість, а також обов'язково ліквідність. Управління ліквідністю банків досліджується в багатьох сучасних наукових працях, оскільки це є однією з головних проблем у банківській діяльності. Ліквідність є одним із найважливіших показників фінансової стійкості банківської установи. Тому її забезпечення та підтримання на оптимальному рівні є пріоритетним завданням як для кожного окремого банку, так і для банківської системи в цілому [7]. Управління ліквідністю вимагає комплексного підходу, що передбачає аналіз та врахування численних чинників та ризиків. Банки повинні знаходити баланс між ліквідністю, прибутковістю та фінансовою стійкістю. Надмірна ліквідність може знизити прибутковість, а її дефіцит - підірвати

довіру клієнтів та стабільність банку. Тому дослідження проблематики ліквідності та вдосконалення інструментів управління нею залишається актуальним завданням для науковців та практиків.

Управління ліквідністю банку - це комплексний процес забезпечення спроможності банку своєчасно та в повному обсязі виконувати свої зобов'язання перед клієнтами та контрагентами. Основною метою управління ліквідністю є підтримання оптимального балансу між ліквідними активами та залученими коштами для забезпечення безперебійного функціонування банку [7].

Принципи управління ліквідністю банку включають:

1. Системність - ліквідність розглядається як складова частина загальної системи управління ризиками та фінансовим станом банку.
2. Збалансованість - узгодження строків та обсягів активів і пасивів для недопущення розривів ліквідності.
3. Диверсифікація - розподіл ризиків між різними джерелами залучення та напрямками розміщення коштів.
4. Безперервність - постійний моніторинг стану ліквідності та оперативне реагування на зміни.
5. Децентралізація - розподіл повноважень і відповідальності між різними підрозділами банку.

Основними методами управління ліквідністю банку є:

1. Управління активами - регулювання обсягів і структури активів банку відповідно до потреб у ліквідних коштах. Це може включати операції з цінними паперами, позиками, кредитами тощо.
2. Управління пасивами - регулювання обсягів і структури зобов'язань банку шляхом залучення депозитів, міжбанківських кредитів, випуску боргових цінних паперів та інших джерел фінансування.
3. Управління співвідношенням активів і пасивів - збалансування строків і сум надходжень та виплат банку для підтримання необхідного рівня ліквідних коштів.

4. Планування і прогнозування потреб у ліквідності на основі аналізу грошових потоків, зобов'язань банку та макроекономічних чинників.

5. Формування резервів ліквідності - накопичення високоліквідних активів (грошових коштів, державних цінних паперів) для покриття непередбачуваного відтоку коштів.

6. Стрес-тестування - моделювання потенційного впливу несприятливих сценаріїв на стан ліквідності банку.

7. Управління ризиками ліквідності - виявлення, оцінка та контроль ризиків недостатньої ліквідності за допомогою встановлених лімітів та обмежень.

Ефективне управління ліквідністю забезпечує фінансову стійкість банку, підтримує його здатність виконувати зобов'язання перед клієнтами та контрагентами, а також дозволяє проводити активні операції. Водночас надлишкова ліквідність знижує прибутковість банку через неефективне розміщення коштів [7].

Для досягнення цілей управління ліквідністю банки використовують різноманітні інструменти та механізми. Одним з ключових інструментів є ефективне управління активами та пасивами (asset-liability management, ALM). Цей підхід передбачає координоване управління різними категоріями активів і зобов'язань банку для забезпечення достатнього рівня ліквідності, доходності та контролю над ризиками.

Важливим елементом ALM є аналіз розривів ліквідності (gap analysis), який полягає у визначенні різниці між сумами активів і пасивів, що підлягають погашенню у певні часові інтервали. Виявлення потенційних розривів дозволяє банку вживати заходів щодо їх вирівнювання шляхом залучення додаткового фінансування або розміщення тимчасово вільних коштів.

Банки також широко використовують різноманітні моделі прогнозування грошових потоків та стрес-тестування для визначення майбутніх потреб у ліквідності за різних сценаріїв. Це дає змогу завчасно підготуватися до можливих кризових ситуацій та розробити відповідні плани дій.

Окрім внутрішніх механізмів, банки активно залучають зовнішні джерела ліквідності. Найпоширенішими серед них є міжбанківські кредити, операції прямого репо з центральним банком, випуск боргових цінних паперів тощо. Водночас доступ до таких джерел значною мірою залежить від кредитоспроможності та репутації банку на ринку [7].

Важливу роль у забезпеченні ліквідності банківської системи відіграють центральні банки, які можуть надавати банкам ліквідну підтримку через механізми рефінансування, операції на відкритому ринку, встановлення обов'язкових економічних нормативів.

Одним з ключових аспектів ефективного управління ліквідністю є дотримання відповідних нормативів та обмежень, встановлених регулятором.

НБУ запровадив нормативи ліквідності відповідно до вимог Базельського комітету: коефіцієнт ліквідного покриття (LCR) та коефіцієнт чистого стабільного фінансування (NSFR). Вони покликані підвищити стійкість банків до стресових ситуацій шляхом формування достатніх буферів високоліквідних активів.

Ще одним важливим аспектом управління ліквідністю є налагодження ефективної системи контролю та звітності. Банки повинні здійснювати постійний моніторинг показників ліквідності, аналізувати відхилення від запланованих значень та причини таких відхилень. Це дозволяє своєчасно виявляти потенційні проблеми та вживати необхідних коригувальних заходів.

Окремі банки можуть розробляти та застосовувати власні внутрішні моделі та методики управління ліквідністю з урахуванням специфіки їх діяльності, наявних ризиків та стратегічних цілей. Проте будь-які внутрішні правила мають узгоджуватися з вимогами регулятора та забезпечувати комплаєнс банку.

Ефективне управління ліквідністю банку також передбачає наявність чітких процедур та планів дій на випадок кризових ситуацій. Такі плани мають визначати заходи, які банк вживатиме у разі виникнення дефіциту ліквідності, а також відповідальних осіб та порядок їх реалізації.

Типовими заходами з відновлення ліквідності можуть бути:

- Продаж високоліквідних активів (державних цінних паперів, депозитних сертифікатів НБУ тощо);
- Залучення додаткового фінансування шляхом емісії боргових цінних паперів або отримання міжбанківських кредитів;
- Обмеження здійснення активних операцій, особливо з високим ступенем ризику;
- Реструктуризація активів та зобов'язань за строками погашення;
- Вжиття заходів щодо скорочення відпливу коштів клієнтів (обмеження зняття депозитів, підвищення депозитних ставок тощо).

Реалізація плану відновлення ліквідності має бути динамічним процесом, який передбачає постійний моніторинг ситуації та коригування заходів відповідно до поточних потреб банку.

Окрім внутрішніх процедур, банки повинні тісно співпрацювати з регулятором у питаннях управління ліквідністю. Зокрема, НБУ має бути проінформований про виникнення будь-яких ситуацій, які можуть загрожувати ліквідності банку, а також про плани щодо їх врегулювання. За необхідності регулятор може надавати підтримку банкам через спеціальні інструменти рефінансування [7].

Основні методичні підходи до управління ліквідністю банку ґрунтуються на оптимізації та збалансуванні грошових потоків. Одним з найпоширеніших методів є метод розривів ліквідності (ліквідної позиції). Він передбачає розподіл активів та зобов'язань банку за строками погашення в певних часових інтервалах (наприклад, до 30 днів, від 31 до 90 днів, від 91 до 180 днів тощо). Показник розриву визначається як різниця між обсягами активів і зобов'язань у кожному інтервалі. Додатне значення означає надлишок ліквідних коштів, від'ємне - потребу в додатковому фінансуванні. На основі цього аналізу банк може оптимізувати структуру активів та пасивів для досягнення збалансованої ліквідної позиції.

Іншим підходом є коефіцієнтний аналіз ліквідності, який передбачає розрахунок низки спеціальних фінансових коефіцієнтів та їх порівняння з нормативними чи цільовими значеннями. Такими коефіцієнтами можуть бути: коефіцієнт миттєвої ліквідності, коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт співвідношення високоліквідних активів і депозитів до запитання тощо. Результати аналізу дозволяють виявити потенційні диспропорції та вжити необхідних заходів для їх вирівнювання.

Для комплексного аналізу ліквідності також використовуються методи фінансового планування та прогнозування. Банки складають прогнози щодо надходжень та виплат на майбутні періоди з урахуванням усіх виконаних та запланованих операцій, що дозволяє виявити потенційні дефіцити чи надлишки ліквідних коштів та завчасно підготуватися до них.

Одним з нових та перспективних напрямків удосконалення управління ліквідністю банку є застосування методів кількісного аналізу ризиків, зокрема стрес-тестування та моделювання сценаріїв. За допомогою цих інструментів банки можуть оцінити можливий вплив різних негативних факторів (відтоку депозитів, кризи на фінансових ринках, погіршення якості кредитного портфеля тощо) на стан ліквідності та завчасно розробити комплекс заходів для мінімізації ризиків.

Ще одним важливим аспектом управління ліквідністю банку є формування достатніх резервів та буферів ліквідності. Це дозволяє банку протистояти несподіваним шокам ліквідності та забезпечувати безперебійне виконання своїх зобов'язань у стресових ситуаціях.

Основними складовими резервів ліквідності є:

1. Касова готівка та кошти на коррахунках в НБУ - найбільш ліквідні активи, необхідні для задоволення поточних потреб клієнтів.
2. Портфель високоліквідних цінних паперів - надійні боргові інструменти, які можна швидко реалізувати на вторинному ринку у разі потреби.

3. Контрактні лінії ліквідності від інших банків чи міжнародних організацій - домовленості про можливість оперативно залучити додаткове фінансування.

4. Внутрішні резерви ліквідності - невикористані ліміти кредитних ліній, чиста вартість активів, доступних для продажу.

Розміри резервів ліквідності мають бути достатніми для покриття можливого відтоку коштів у надзвичайних ситуаціях протягом певного періоду часу (наприклад, 30 днів). Банк самостійно визначає цільові показники обсягу резервів, керуючись своїм ризик-апетитом та вимогами регулятора.

Управління резервами ліквідності передбачає регулярний перегляд їх структури та обсягів, а також розробку планів із залучення додаткової ліквідності у разі настання кризових умов. Потрібно також враховувати вартість формування таких резервів для банку та потенційний негативний вплив на його прибутковість.

Окремим напрямком у сфері управління ліквідністю банків є централізоване регулювання на рівні банківської системи країни, що здійснюється центральним банком як мегарегулятором. НБУ використовує широкий спектр інструментів для регулювання ліквідності вітчизняних банків - операції на відкритому ринку, політику обов'язкового резервування, рефінансування банків тощо. Ці інструменти дозволяють згладжувати циклічні коливання ліквідності, запобігати її дефіциту чи надлишку, підтримувати загальний баланс грошових потоків у системі.

Таким чином, управління ліквідністю банку є складним та багатогранним процесом, що вимагає комплексного підходу, ефективних аналітичних методів та інструментів, скоординованих дій як на рівні окремої установи, так і на рівні банківської системи в цілому.

Одним з ключових елементів системи управління ліквідністю є розробка та дотримання відповідної політики і процедур. Банк повинен мати чітко сформульовану політику управління ліквідністю, яка визначає цілі, завдання, принципи, методи та інструменти, що будуть використовуватися. Ця політика

має бути інтегрована у загальну стратегію та систему управління ризиками банку.

Важливим аспектом політики є визначення осіб, відповідальних за управління ліквідністю, їх повноваження та звітність. Зазвичай це спеціалізований підрозділ з управління активами та пасивами (ALCO), діяльність якого контролюється вищим керівництвом та наглядовою радою банку.

Політика також має містити детальні процедури з контролю та моніторингу ліквідності, включаючи порядок розрахунку відповідних показників, лімітів, періодичність звітності тощо. Важливо передбачити процедури дій у кризових ситуаціях - плани фінансування непередбачуваних потреб, скорочення активних операцій, залучення додаткової ліквідності.

Невід'ємною частиною політики є систематичний аналіз чинників, що впливають на ліквідність банку. До внутрішніх факторів належать стратегія банку, структура балансу, клієнтська база, ділова репутація тощо. Зовнішніми факторами є макроекономічна ситуація, кон'юнктура фінансових ринків, регуляторні вимоги. Виявлення та врахування впливу цих факторів дозволяє банку ефективніше управляти ризиками ліквідності.

Окремим важливим компонентом має бути система стрес-тестування та сценарного аналізу. Банк повинен регулярно проводити оцінку потенційного впливу несприятливих подій та надзвичайних ситуацій (відтоку депозитів, кредитної кризи, зниження рейтингів тощо) на свій стан ліквідності. Результати такого аналізу дозволяють банку здійснювати необхідні коригування політики та процедур, формувати адекватні буфери ліквідності.

Окрім процедур управління, політика ліквідності має визначати підходи до складання звітності та порядок забезпечення її прозорості та достовірності. Інформація щодо стану ліквідності має бути доступною не лише для внутрішніх користувачів, але й для акціонерів, наглядових органів та громадськості в цілому. Це сприяє підвищенню довіри та репутації банку.

Основними складовими процесу управління ліквідністю банку є: формулювання чіткої політики та процедур, аналіз внутрішніх та зовнішніх факторів впливу, застосування сучасних методів оцінки та прогнозування, формування достатніх резервів та буферів ліквідності, налагодження ефективної системи контролю та звітності. Важливу роль відіграє також активне використання інструментів збалансування активів і пасивів за строками та обсягами.

Особливої ваги в сучасних умовах набуває здатність банку протистояти кризовим ситуаціям та стресовим сценаріям, що вимагає впровадження передових практик стрес-тестування, моделювання та планів з відновлення ліквідності. Загалом система управління ліквідністю має бути інтегрована у загальну стратегію та політику управління ризиками банку.

Забезпечення оптимального рівня ліквідності потребує постійних зусиль та пильної уваги з боку керівництва та спеціалізованих підрозділів банку. Водночас це є запорукою довіри клієнтів, інвесторів та контрагентів, а отже, сталого розвитку банківської установи в турбулентних умовах сучасного ринку.

Підтримання належного балансу між ліквідністю, прибутковістю та ризиками залишається одним з ключових викликів банківського менеджменту. Успішне вирішення цього завдання потребує комплексного підходу, готовності до інновацій та врахування передового світового досвіду у сфері управління ліквідністю.

Ефективне управління ліквідністю банку вимагає комплексного підходу, що включає як поточний моніторинг показників, так і стратегічне планування з урахуванням можливих змін ринкової кон'юнктури.

Важливим інструментом є побудова різних сценаріїв розвитку подій та оцінка їх впливу на ліквідну позицію. Наприклад, негативні сценарії можуть передбачати різке падіння курсу національної валюти, зростання процентних ставок за депозитами, відтік депозитів населення. На основі прогнозних даних складається стрес-план ліквідності.

Таке моделювання надає можливість завчасно підготувати заходи для подолання кризових явищ та мінімізації їх негативного впливу.

Для підтримання належного рівня ліквідності банк повинен мати оптимальну структуру активів за ступенем їх ліквідності та джерел фінансування за термінами. Це досягається шляхом збалансованої політики щодо формування ресурсної бази та розміщення ресурсів з урахуванням строковості залучення та розміщення коштів.

Особливу увагу слід приділяти залученню стабільних ресурсів з тривалими термінами (строкові депозити населення, кошти суб'єктів господарювання тощо), а також підтримці значного обсягу високоліквідних активів. Доцільно диверсифікувати джерела фінансування та уникати залежності від нестабільних та короткострокових ресурсів.

Важливим елементом системи управління ліквідністю є створення "подушки" ліквідності у вигляді запасу високоліквідних цінних паперів, які можна швидко конвертувати у готівкові кошти. Розмір такої "подушки" визначається з урахуванням специфіки діяльності конкретного банку.

Для запобігання виникненню дефіциту ліквідності банк повинен постійно здійснювати моніторинг надходжень та відтоку грошових коштів, аналізувати розриви за обсягами та строками. На основі прогнозних даних складається платіжний календар, що дозволяє виявити майбутні касові розриви та завчасно підготувати заходи щодо їх покриття.

Крім того, банк повинен постійно оцінювати вплив можливих змін внутрішніх та зовнішніх факторів на свою ліквідну позицію. Серед таких факторів - коливання процентних ставок, інфляція, зміни в регуляторній політиці, сезонні та циклічні коливання в економіці. У разі істотних змін умов діяльності мають коригуватися параметри управління ліквідністю.

Ефективна система управління ліквідністю передбачає комплекс заходів організаційного та фінансового характеру. По-перше, має бути чітко розмежована відповідальність підрозділів та посадових осіб, задіяних в процесі управління ліквідністю. Зокрема, підрозділ з ризик-менеджменту відповідає за

методологію оцінки та аналіз ліквідності, Казначейство реалізує поточне управління ліквідністю і здійснює оперативний контроль за станом платіжної позиції, Правління банку визначає загальну стратегію управління ліквідністю та приймає ключові рішення.

По-друге, банк має розробити та затвердити внутрішні політики і процедури, які чітко регламентуватимуть процес управління ліквідністю. Серед таких документів – Положення про управління ризиками, Положення про Казначейство, Порядок складання платіжного календаря, Порядок проведення стрес-тестування ліквідності тощо.

По-третє, банк має створити адекватну інформаційно-аналітичну систему для збору, обробки та аналізу даних щодо стану ліквідності. Це дасть змогу оперативно приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Отже, ефективне управління ліквідністю є запорукою стабільної діяльності банку. Воно передбачає комплексний підхід, що включає як поточний моніторинг ліквідної позиції, так і довгострокове стратегічне планування з використанням сценарного моделювання.

Ключовими елементами системи управління ліквідністю є збалансована політика формування ресурсної бази та розміщення ресурсів, підтримання достатнього обсягу високоліквідних активів, прогнозування грошових потоків і контроль за їх синхронністю, а також оцінка впливу зовнішніх та внутрішніх факторів ризику. Застосування такого комплексного інструментарію дасть змогу банку своєчасно виявляти ознаки кризи ліквідності та ефективно нейтралізувати її негативні наслідки.

Загалом, комплексна політика управління ліквідністю дозволяє банку забезпечити системний та цілісний підхід до цього надзвичайно важливого аспекту діяльності. Її належне формування та реалізація є запорукою фінансової стійкості, стабільності та ефективної роботи банку як на поточному етапі, так і в довгостроковій перспективі.

Підсумовуючи, слід зазначити, що управління ліквідністю є надзвичайно важливим та багатоаспектним процесом для забезпечення стабільної та

ефективної діяльності банку, який вимагає комплексного підходу, ретельного аналізу та чіткої координації дій на всіх рівнях банківської установи. Належне виконання цього завдання є запорукою фінансової стійкості та стабільного функціонування банку в довгостроковій перспективі. Відсутність належного рівня ліквідності може призвести до серйозних проблем з виконанням зобов'язань перед клієнтами та контрагентами, підірвати довіру до банку та поставити під загрозу його існування.

1.3. Теоретичні підходи до аналізу ліквідності банку

Забезпечення ефективного аналізу банківської ліквідності є ключовим фактором для стабільності всієї банківської системи. Недосконале управління ліквідністю банками може негативно впливати на кредитну пропозицію через канал банківського кредитування. Це пояснюється тим, що при швидкому зростанні короткострокових процентних ставок банки зазвичай не можуть компенсувати зменшення обсягу основних депозитів за рахунок альтернативних джерел фінансування, що призводить до обмежень у кредитуванні та, як наслідок, до проблем з ліквідністю[10].

З метою вирішення цієї проблеми Базельський комітет з банківського нагляду розробив комплекс заходів, спрямованих на стимулювання банків до відмови від традиційної бізнес-моделі "створюй і тримай" на користь моделі "створюй і розповсюджуй". Це дає банкам можливість залучати кошти на фінансових ринках шляхом випуску структурованих продуктів.

Досягнення цієї мети стало можливим завдяки впровадженню нових нормативів для аналізу ліквідності. На зміну традиційним коефіцієнтам ліквідності прийшли показники LCR та NSFR, які змусили банківські установи більш відповідально підходити до формування ліквідних коштів у своєму портфелі.

В Україні аналіз та управління ліквідністю комерційних банків ускладнюється їхньою значною залежністю від короткострокових РЕПО та овернайт-кредитів. Це призвело до невідповідності строків погашення активів і пасивів, а також до спрощення для банків виконання регулятивних вимог НБУ, що базувалися на коефіцієнтах ліквідності Н4, Н5, Н6. Внаслідок цього банки стали більш вразливими до ризиків фінансової та ринкової ліквідності. Запровадження нормативів LCR та NSFR стало ключовим фактором у вирішенні цієї проблеми, що сприяло оздоровленню банківської системи України протягом 2014 – 2021 рр. Враховуючи вплив війни на фінансову та банківську сферу України, дослідження принципів аналізу ліквідності за нормативами Базеля III стає ще більш актуальним [10, с.181].

Впровадження в Україні нормативів ліквідності LCR та NSFR замість застарілої системи коефіцієнтів Н4, Н5, Н6 спричинило трансформацію підходів до аналізу ліквідності комерційних банків. Це зумовлено принципово новими методами регулювання ліквідності, закладеними в нових нормативах. На відміну від попередньої системи, де коефіцієнти ліквідності розраховувалися шляхом простого порівняння груп ліквідних активів та зобов'язань банку за строками погашення, нові нормативи акцентують увагу на грошових потоках та джерелах фінансування операційної діяльності. Розрахунок LCR та NSFR ґрунтується на методичних рекомендаціях Базельського комітету з банківського нагляду.

LCR вимагає від банків постійно мати запас високоякісних ліквідних активів. Ці активи мають бути достатніми для того, щоб протягом 30 днів у стресових умовах покрити всі чисті відтоки грошових коштів. Для розрахунку LCR використовується наступна формула:

$$LCR = \frac{\text{Високоякісні ліквідні активи}}{\text{чистий очікуваний відтік грошових коштів протягом 30 днів}}$$

Банк відносить до високоякісних ліквідних активів активи, що відповідають характеристикам та вимогам, установленим НБУ. Зокрема,

відповідно до Методики розрахунку коефіцієнта покриття ліквідністю високоякісні ліквідні активи в національній валюті: банкноти та монети, кошти в Національному банку [на кореспондентському рахунку та рахунку умовного зберігання (ескроу)], депозити в Національному банку, Облігації державної позики, внутрішніх місцевих позик, підприємств, розміщення яких здійснено під гарантію Кабінету Міністрів України, що рефінансуються Національним банком, депозитні сертифікати Національного банку, боргові цінні папери, емітовані міжнародними банками розвитку.

Чистий очікуваний вплив грошових коштів знаходиться шляхом віднімання від сукупних очікуваних впливів сукупних очікуваних надходжень грошових коштів. Остатки причому приймаються в розмірі не більше ніж 75 відсотків сукупних очікуваних впливів.

Банк здійснює розрахунок LCR відповідно до Методики розрахунку коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR), установлені НБУ.

Нормативні значення коефіцієнта за всіма валютами ($LCR_{\text{ВВ}}$) та в іноземній валюті ($LCR_{\text{ІВ}}$) мають бути не менші ніж: 100 відсотків - починаючи з 01 грудня 2019 року.

Коефіцієнт NSFR зобов'язує банківські установи використовувати більш стійкі та довгострокові джерела фінансування, зменшуючи при цьому залежність від короткострокових джерел. Розраховується NSFR за такою формулою[10, с.181]:

$$NSFR = \frac{\text{обсяг наявного стабільного фінансування (ASF)}}{\text{обсяг доступного стабільного фінансування (RSF)}}$$

Банк розраховує обсяг:

1) наявного стабільного фінансування (ASF) як суму складових ASF (регулятивний капітал та зобов'язання), зважених на установлені Національним банком коефіцієнти ASF, які відображають рівень їх стабільності на горизонті один рік;

2) необхідного стабільного фінансування (RSF) як суму складових RSF (активи та позабалансові зобов'язання), зважених на установлені Національним банком коефіцієнти RSF, які характеризують їх ліквідність на горизонті один рік.

Банк здійснює розрахунок коефіцієнта чистого стабільного фінансування (NSFR) відповідно до Методики розрахунку коефіцієнта чистого стабільного фінансування (NSFR), установлені НБУ. Оптимальні значення коефіцієнта NSFR мають бути не менші ніж 100 відсотків - починаючи з 01 квітня 2022 року.

Емпірична специфікація, заснована на стандартних підходах до ідентифікації каналів банківського кредитування, використовується для дослідження того, чи по-різному реагують на шоки монетарної політики банки з різною структурою балансу. Цей підхід узгоджується з дослідженнями Європейського Центрального Банку щодо трансмісії монетарної політики. Для більш детального вивчення ризику ліквідності банків, окрім дефіциту LCR та NSFR, можна використовувати наступну регресійну модель [10, с.182]:

$$\Delta \log(L_{it}) = \alpha_i + \beta_1 \Delta \log(L_{i,t-1}) + \beta_2 \Delta r_t + \beta_3 OGap_{t-1} + \sum_{h=1}^z \beta_{4h} x_{ih,t-1} + \sum_{h=1}^z \beta_{5h} x_{ih,t-1} \times \Delta r_t + \beta_6 \prod_{h=1}^z x_{ih,t-1} \times \Delta r_t + c_t + c_{it}$$

i - порядковий номер банку

t - номер кварталу у вибірці

N - загальна кількість банків у вибірці

T - загальна кількість кварталів у вибірці

L_{it} - загальні позики банку i у кварталі t

Δr_t - перша різниця номінальної короткострокової процентної ставки (зміна монетарної політики)

$OGap_{t-1}$ - розрив виробництва (різниця між потенційним та спостережуваним обсягом виробництва в економіці, поділена на потенційний обсяг виробництва)

Отже, аналіз ризику ліквідності банків тісно пов'язаний з тим, як Національний банк України проводить монетарну політику. Для управління ліквідністю ключовими є нормативи LCR та NSFR, які входять до базових стандартів ліквідності Базеля II. Ці показники в процесі аналізу ліквідності дозволяють враховувати основні аспекти ризику ліквідності за досліджуваній період. На відміну від традиційної системи коефіцієнтів ліквідності, що прогнозували лише ризик достатності коштів для погашення зобов'язань, система LCR та NSFR дозволяє оцінювати ризики, пов'язані з:

- Динамікою грошових потоків банку;
- Обсягом необхідних високоякісних ліквідних активів;
- Невідповідністю строків погашення зобов'язань.

Результати дослідження каналів банківського кредитування свідчать, що нормативи LCR та NSFR загалом допомагають визначити основний канал кредитування. Зокрема, малі банки, ймовірно, будуть менш здатними захистити свій кредитний портфель від негативного впливу монетарної політики. Натомість, банки з більшим обсягом доступних високоякісних ліквідних активів та стабільного фінансування краще поглинатимуть такі шоки. Банки з вищим чистим відтоком грошових коштів, ймовірно, будуть менш стійкими до потрясінь монетарної політики.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ПРАКТИКИ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ БАНКІВ

2.1 Інструменти НБУ для регулювання ліквідності банківської системи

Головна мета регулювання банківської діяльності полягає в забезпеченні стабільності функціонування банківської системи та мінімізації ризиків для економіки в цілому.

Існують кілька причин, чому регулювання банківської діяльності необхідне:

1. **Захист депозитаріїв:** Регулювання банківської сфери гарантує стійкість банків та їх здатність повернути кошти клієнтів, якщо потрібно.

2. **Забезпечення фінансової стійкості:** Регулювання банківської діяльності націлене на зниження ризиків для економіки в цілому. Це досягається через контроль ризиків, що приймаються банками, та забезпечення необхідної ліквідності та капіталу у системі. Національний банк України має мандат забезпечення фінансової стійкості в країні.

3. **Забезпечення ефективності та конкурентоспроможності** у цій галузі.

4. **Захист від різних фінансових порушень**, таких як відмивання грошей, фінансування тероризму та шахрайські дії.

5. **Регулювання банківської системи** сприяє належному функціонуванню фінансової сфери, забезпечує потрібний рівень грошового обігу та кредитування економіки, і сприяє загальному розвитку, дозволяючи бізнесу та громадянам користуватися фінансовими ресурсами.

6. **Це важливий механізм для збереження стабільності країни.** Зайві ризики та недостатня прозорість у діяльності банків можуть викликати економічні кризи та становити загрозу для національної безпеки.

Методи регулювання банківської діяльності поділяються на дві категорії: інструменти монетарного регулювання та інструменти банківського нагляду. Ці дві групи тісно взаємопов'язані та взаємовпливають одна на одну, проте їх можна розглядати окремо. До інструментів банківського нагляду належать процедура допуску банків на ринок, впровадження та моніторинг дотримання економічних нормативів, встановлення резервних вимог та операції рефінансування центрального банку.

Згідно з Положенням №615 "Про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи" від 17.09.2015 [1, с.3] Національний банк України має у своєму розпорядженні низку інструментів для регулювання ліквідності вітчизняного банківського сектору. Одними з ключових є операції рефінансування, які передбачають надання НБУ кредитів рефінансування банкам для покриття тимчасового дефіциту ліквідності [1, с.5]. Такі кредити можуть надаватися на строк овернайт, до 90 днів або на більший термін.

Овернайт-кредит – це короткостроковий кредит, що надається банкам Національним банком на один робочий день за фіксованою процентною ставкою. Цей інструмент постійного доступу слугує для підтримки ліквідності банківської системи. Щоб отримати кредит овернайт або кредит рефінансування від Національного банку, банк зобов'язаний до моменту подання заявки сформувати пул заставаних активів відповідно до вимог пунктів 23 та 26 глави 3 розділу II Положення про регулювання Національним банком України ліквідності банків України[1]. Вартість цього пулу має бути достатньою для покриття можливих зобов'язань банку за цими кредитними операціями, з урахуванням суми, що запитується. Для кредитів овернайт та короткострокових кредитів рефінансування від НБУ застосовується фіксована процентна ставка, яка не змінюється протягом усього строку дії кредиту. Розмір цієї ставки визначається нормативними документами НБУ з питань процентної політики.

НБУ може надати банку овернайт-кредит, короткостроковий або довгостроковий кредит рефінансування. Ці кошти можуть бути використані для погашення раніше отриманих кредитів овернайт, короткострокових або довгострокових кредитів рефінансування. Для отримання таких кредитів банк повинен виконати дві умови:

1. Подати заявку на отримання кредиту овернайт або взяти участь у тендері з підтримання ліквідності банків, який проводиться в день погашення кредиту овернайт або інших кредитів рефінансування.
2. Кількість отриманих кредитів овернайт, короткострокових або довгострокових кредитів рефінансування для погашення раніше отриманих кредитів не обмежена.

Банки, яким протягом робочого тижня знадобиться підтримка ліквідності, можуть подати заявку на отримання кредиту овернайт до Національного банку. Заявки приймаються до визначеного часу протягом дня. НБУ перевіряє заявки на відповідність вимогам Положення та задовольняє їх у порядку надходження. Заявки, які не відповідають вимогам, не розглядаються.

НБУ щодня, за винятком вихідних, проводить операції з депозитними сертифікатами, розміщуючи їх на один робочий день (овернайт). Тендери з розміщення депозитних сертифікатів на терміни до 14 днів та/або до 100 днів проводяться з певною частотою, яка встановлюється календарем тендерів, що публікується НБУ.

Процентний тендер – це тип тендеру, який проводить Національний банк. Під час такого тендеру банки надсилають заявки, де вказують процентну ставку, за якою вони готові отримати кредит рефінансування або розмістити кошти. НБУ може оголосити суму коштів, доступних для рефінансування або розміщення, або не оголошувати.

У кількісному тендері ньому НБУ встановлює фіксовану процентну ставку, за якою банки можуть отримати кредит рефінансування або розмістити депозит. Сума коштів, доступних для рефінансування або розміщення, може бути визначена НБУ або не оголошуватися [1].

Таблиця 2.1

Результати застосування НБУ інструментів підтримки ліквідності банків у 2023 році

Дата	з підтримання ліквідності банків															
	загальний обсяг наданих коштів	через постійно діючу лінію рефінансування (кредити овернайт)			шляхом проведення тендеру з підтримання ліквідності банків				шляхом проведення операцій своп				шляхом проведення операцій repo			
		обсяг наданих коштів	середньоз важена процентна ставка	кількість Банків	обсяг наданих коштів	середньоз важена процентна ставка	кількість Банків	строк на якій оголошено тендер	обсяг наданих коштів	різниця процентн их ставок (diff)	кількість Банків	строк	обсяг наданих коштів	середньо важена процентн а ставка (розраху ноква)	кількість Банків	строк
		млн грн	млн грн	%	од.	млн грн	%	од.	днів	млн грн	%	од.	днів	млн грн	%	од.
03.02	50,0				50,0	27,00	1	357								
06.02																
07.02																
08.02																
09.02	50,0	50,0	27,0	1,0												
10.02																
13.02																
14.02																
15.02																
16.02																
17.02																
20.02																
21.02																
22.02																
23.02																
24.02																
27.02																
28.02																
01.03																
02.03																
03.03																
06.03																
07.03																
08.03																
09.03																
10.03																
13.03																
14.03																
15.03																
16.03																
17.03																
20.03																
21.03																
22.03																
23.03																
24.03	140,0				140,0	27,00	1	357								

Складено за даними НБУ [8]

Як бачимо, за 2023 рік банки використовували для підтримки ліквідності кредити овернайт через постійно діючу лінію рефінансування, причому лише 3 рази, а також 2 рази кредити рефінансування через участь у тендері з підтримки ліквідності банку (терміном на 1 рік) (табл.2.2).

Таблиця 2.2

Інформація про надані Національним банком України банкам кредити на строк більше 30 календарних днів за 2023 рік

Найменування банку	Фактично надано, тис. грн.	Дата рішення Національного банку України	Тип забезпечення	Вид кредиту
АТ "ПЕРШИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК"	50 000,0	03.02.2023	Застава пулу активів (ПА)	Кредит рефінансування шляхом проведення тендера
АТ "БАНК 3/4"	140 000,0	24.03.2023	Застава пулу активів (ПА)	Кредит рефінансування шляхом проведення тендера

Складено за даними НБУ [8]

За 2024 рік банки використовували для підтримки ліквідності лише кредити овернайт через постійно діючу лінію рефінансування, причому лише 3 банки. Інші інструменти поки що не використовувалися.

Таблиця 2.3

Результати застосування НБУ інструментів підтримки ліквідності банків у 2024 році

Дата	з підтримання ліквідності банків															
	загальний обсяг наданих коштів	через постійно діючу лінію рефінансування (кредити овернайт)			шляхом проведення тендеру з підтримання ліквідності банків				шляхом проведення операцій своп			шляхом проведення операцій repo				
		обсяг наданих коштів	середньозважена процентна ставка	кількість банків	обсяг наданих коштів	середньозважена процентна ставка	кількість банків	строк на який оголошено тендер	обсяг наданих коштів	різниця процентних ставок (diff)	кількість банків	строк	обсяг наданих коштів	середньозважена процентна ставка (розрахунок)	кількість банків	строк
21.03																
22.03	100,0	100,0	19,5	1,0												
25.03	150,0	150,0	19,5	1,0												
26.03																
27.03																
28.03																
29.03																
01.04																
02.04																
03.04	1,0	1,0	19,5	1,0												
04.04																

Складено за даними НБУ [8]

Іншим важливим інструментом є депозитні операції [1, с.7]. За допомогою них НБУ залучає тимчасово вільні кошти від банків на свої

деPOSITNІ сертифікати з метою вилучення надлишкової ліквідності з банківської системи. Такі операції проводяться у формі овернайт та строкових депозитних тендерів. Протягом 2023-2024 років банки активно використовували інструменти розміщення коштів у депозитні сертифікати НБУ для регулювання надлишкової ліквідності, які є високоякісними ліквідними активами банків, що забезпечує банку можливість отримання додаткового доходу (табл.2.4).

Таблиця 2.4

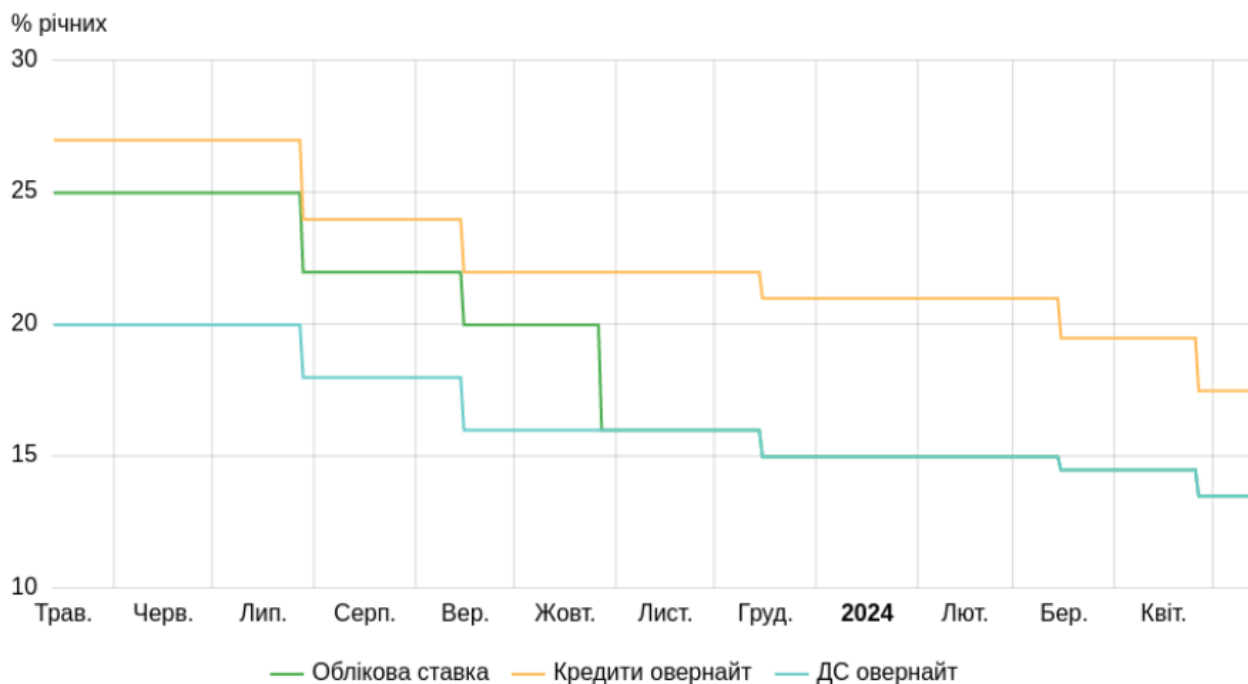
Результати застосування стандартних інструментів регулювання ліквідності з мобілізації коштів банків шляхом розміщення депозитних сертифікатів у квітні 2024 року

	з мобілізації коштів банків шляхом розміщення депозитних сертифікатів								
	через постійно діючу лінію проведення тендерів з розміщення депозитних сертифікатів овернайт				шляхом проведення тендерів з розміщення депозитних сертифікатів				
	загальний обсяг залучених коштів	обсяг залучених коштів	процентна ставка	кількість банків	обсяг залучених коштів	середньо зважена процент на ставку	ціна відсіку - ціна, що встановлюється НБУ, вище якої заявки не задовольняються	кількість банків	строк
01.04	345 195,0	345 195,0	14,50	60					
02.04	331 423,0	331 423,0	14,50	59					
03.04	325 555,0	325 555,0	14,50	58					
04.04	339 457,0	339 457,0	14,50	59					
05.04	345 573,0	327 217,0	14,50	59	18 356,0	17,50		32	91
08.04	328 922,0	328 922,0	14,50	57					
09.04	348 111,0	348 111,0	14,50	60					
10.04	315 419,0	315 419,0	14,50	51					
11.04	321 319,0	321 319,0	14,50	51					
12.04	407 066,0	407 066,0	14,50	59					
15.04	418 320,0	418 320,0	14,50	58					
16.04	414 226,0	414 226,0	14,50	58					
17.04	405 468,0	405 468,0	14,50	56					
18.04	421 924,0	421 924,0	14,50	58					
19.04	430 832,0	367 338,0	14,50	56	63 494,0	17,50		38	91
22.04	376 595,0	376 595,0	14,50	56					
23.04	382 573,0	382 573,0	14,50	54					
24.04	382 562,0	382 562,0	14,50	53					
25.04	409 344,0	409 344,0	14,50	55					

26.04	316 532,0	316 532,0	13,50	53					
29.04	311 832,0	311 832,0	13,50	56					
30.04	307 318,0	307 318,0	13,50	53					
01.05	327 524,0	327 524,0	13,50	55					

Складено за даними НБУ [8]

Рис.2.1. Динаміка процентних ставок за операції НБУ з банками [8]

Національний банк також може регулювати ліквідність через операції з цінними паперами, а саме купівлю-продаж державних облігацій на відкритому ринку [1, с.9]. Придбання НБУ облігацій збільшує гривневу ліквідність в системі, а їх продаж - навпаки, вилучає зайву ліквідність.

Ще одним інструментом є операції своп - обмін гривневих коштів банків на валютні кошти НБУ або навпаки на певний строк [1, с.11]. Це дозволяє оперативну змінювати обсяг гривневої чи валютної ліквідності залежно від потреб.

Під час воєнного стану, згідно з постановою №22 від 24.02.2022 "Про особливості регулювання ліквідності банків у період дії воєнного стану" [1, с.2]

НБУ запровадив спрощені процедури для підтримки ліквідності банків через розширене застосування інструментів рефінансування та операцій своп.

За статистичними даними з офіційного сайту НБУ (розділ "Обсяг операцій з регулювання ліквідності"), обсяги таких операцій значно зросли у 2022-2023 роках порівняно з довоєнним періодом через потреби фінансування економіки та підтримки стабільності банків в умовах війни.

Далі йдуть опосередковані інструменти регулювання ліквідності банківської системи:

По-перше, це встановлення обов'язкових економічних нормативів ліквідності для банків. НБУ зобов'язує банки дотримуватися нормативів миттєвої, короткострокової та довгострокової ліквідності ("Положення про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи" від 17.09.2015 №615 (зі змінами), [1, с.15]. Недотримання цих нормативних значень тягне за собою застосування заходів впливу до банківських установ.

Іншим опосередкованим інструментом є процентна політика НБУ. Підвищення облікової ставки та ставок за активними і пасивними операціями НБУ сприяє вилученню надлишкової ліквідності з банків, оскільки робить її дорожчою. Натомість зниження процентних ставок додає ліквідності в банківський сектор [1, с.18].

Таблиця 2.5

Динаміка облікової ставки НБУ, %

Період	% річних
2024 рік	
з 26.04	13,5
з 15.03	14,5
з 26.01	15,0
2023 рік	
з 15.12	15,0
з 27.10	16,0
з 15.09	20,0
з 28.07	22,0
з 16.06	25,0

2022 рік	
з 04.03	10,0
2021 рік	
з 10.12	9,0
з 22.10	8,5

Складено за даними НБУ [16]

Також НБУ може регулювати обсяг ліквідності через зміну нормативів обов'язкового резервування [1, с.20]. Підвищення резервних вимог збільшує суму коштів, яку банки мають резервувати на рахунках в НБУ, тим самим вилучаючи ліквідні ресурси. Зниження нормативів звільняє частину резервів для використання банками.

Таблиця 2.6

Діючі нормативи обов'язкового резервування з 11.10.2023р. [17]

Залучені кошти	Національна валюта	Іноземна валюта
Кошти на вимогу і кошти на поточних рахунках юридичних осіб	10	20
Кошти на вимогу і кошти на поточних рахунках фізичних осіб	20	30
Строкові кошти і вклади (депозити) фізичних осіб із мінімальним початковим строком погашення до 92 календарних днів (включно)	20	30
Строкові кошти і вклади (депозити) юридичних осіб (крім інших банків)	10	20
Строкові кошти і вклади (депозити) фізичних осіб із мінімальним початковим строком погашення, що становить 93 календарні дні та більше	0	10
Кошти вкладів (депозитів) і кошти на поточних рахунках інших банків- нерезидентів та кредити, що отримані від міжнародних (крім фінансових) та інших організацій-нерезидентів	10	20

Резервні вимоги є одним із ключових регуляторних інструментів, згідно з якими НБУ встановлює мінімальний рівень резервів, які банки повинні

утримувати на рахунках у центральному банку. Це забезпечує належний рівень ліквідності банків та мінімізує ризик їх банкрутства.

Таблиця 2.7

Динаміка обов'язкових резервів банків України 2017-2024 роки

11.01.2017-10.02.2017	45 455
11.01.2018-10.02.2018	48 796
11.01.2019-10.02.2019	51 363
11.01.2020-10.02.2020	56 291
11.01.2021-10.02.2021	54 331
11.01.2022-10.02.2022	52 576
11.12.2022-10.01.2023	69 758
11.01.2023-10.02.2023	144 064
11.02.2023-10.03.2023	220 600
11.06.2023-10.07.2023	291 865
11.01.2024-10.02.2024	354 054
11.04.2024-10.05.2024	364 116

Складено за даними НБУ [17]

Показники обов'язкових резервів банків повільно зростали з 45,4 млрд грн на початку 2017 року до 69,4 млрд грн до кінця 2022 року. В лютому 2023 року резерви зросли на 107% і досягли 144 млрд грн внаслідок збільшення норми обов'язкового резервування. Подальше збільшення та диференціальція норм обов'язкових резервів сприяли подальшому динамічному зростанню обсягів обов'язкових резервів і станом на травень 2024 року вони досягли 364 млрд.грн.

Збільшення обов'язкових резервів може мати наступні наслідки:

- зменшення ліквідності банків, оскільки більша частина їх коштів буде затримуватись у цих резервах. Це може призвести до збільшення вартості кредитів та зменшення їх доступності.
- зниження рентабельності банків, оскільки вони не зможуть використовувати ці кошти для отримання прибутку через видачу кредитів та інвестування.
- зменшення кредитного ризику банків: оскільки вони мають більше грошей, які можуть використовуватись для покриття втрат.

- зниження рівня інфляції стає можливим, оскільки резервування призводить до зменшення обсягу грошей у циркуляції, що в свою чергу ускладнює можливість банків видачі нових кредитів.

- підвищення стійкості банків стає результатом їх більшого резервування, яке забезпечує більшу готовність покрити можливі втрати та зменшує ризик їхньої неплатоспроможності.

Ще одним інструментом, про який йдеться в "Положенні..." №615 від 17.09.2015 на с.22, є запровадження тимчасових адміністративних обмежень НБУ у критичних ситуаціях. Наприклад, регулятор може лімітувати відтік депозитів з банківської системи з метою запобігти відтоку ліквідності.

Водночас, під час воєнного стану згідно з Постановою "Про особливості регулювання ліквідності банків у період дії воєнного стану" №22 від 24.02.2022 [2, с.2] НБУ активно застосовував спрощені процедури інструментів рефінансування та своп-операцій для підтримання ліквідності банків.

Водночас, як зазначено у "Положенні про застосування НБУ стандартних інструментів регулювання ліквідності" №615 [1, с.59] Національний банк у 2022-2023 роках активно застосовував й опосередковані інструменти для регулювання ліквідності банківського сектору.

По-перше, відповідно до документу [1, с.61] НБУ переглядав економічні нормативи ліквідності для банків з огляду на ситуацію. Тимчасове пом'якшення цих нормативів давало змогу банкам оперативніше перерозподіляти ліквідні ресурси.

По-друге, згідно з "Положенням..." [1, с.63] НБУ використовував свою процентну політику як інструмент регулювання ліквідності. Зокрема, підвищення облікової ставки в 2022 році сприяло вилученню надлишкової ліквідності з банків.

Крім того, на с.65 документу №615 вказано, що НБУ варіював норматив обов'язкового резервування для банків з метою збільшення або зменшення відтоку їхніх коштів на резервні рахунки.

Нарешті, у критичні періоди згідно з п.4 ст.28 "Положення..." [1, с.65] НБУ вдавався до запровадження тимчасових адміністративних обмежень, зокрема, лімітуючи відтік депозитів з банків для недопущення відтоку ліквідності.

Таким чином, Національний банк активно комбінував прямі та опосередковані інструменти задля забезпечення належного рівня ліквідності банківської системи в складних умовах війни.

Згідно з "Положенням..." №615 [1, с.63] важливою складовою процентної політики НБУ як інструменту регулювання ліквідності було оперативне коригування облікової ставки відповідно до ситуації на грошово-кредитному ринку. Зниження облікової ставки в періоди дефіциту ліквідності сприяло здешевленню ресурсів для банків. А її підвищення в умовах надлишкової ліквідності навпаки робило кошти дорожчими, стримуючи кредитну активність.

На с.65 Положення №615 наголошується, що ключовим опосередкованим інструментом виступав також норматив обов'язкового резервування коштів банків на рахунках в НБУ. Зростання цього нормативу збільшувало відтік ліквідності на резервні рахунки, а його зниження звільняло ресурси для банків.

Документ передбачає, що у випадках загрози стабільності банків або значних коливань ліквідності НБУ може вдаватися до запровадження адміністративних обмежень, зокрема лімітування зняття депозитів населенням для недопущення відпливу коштів із системи [1, с.67]

Водночас у Постанові №22 від 24.02.2022 зазначалося, що на період воєнного стану НБУ може тимчасово пом'якшувати економічні нормативи ліквідності та резервування для банків з огляду на кризові умови функціонування [2, с. 4].

На с.6 цієї Постанови вказується, що такий крок був вимушеним для збереження стабільності банківської системи в умовах війни та сприяв підтриманню достатнього рівня ліквідності.

Отже, Національний банк гнучко застосовував як прями, так і опосередковані інструменти регулювання ліквідності банківського сектору, пристосовуючи їх до швидкоплинної ситуації під час воєнного стану.

У "Положенні..." №615 зазначається, що оптимальна комбінація інструментів регулювання ліквідності банківської системи з боку НБУ залежить від низки факторів, зокрема: фази економічного циклу, стану платіжного балансу, рівня інфляції та девальваційних ризиків [1, с.70].

Так, на с.72 документу вказується, що в періоди економічного зростання та високої господарської активності НБУ частіше застосовує депозитні операції, операції з ОВДП та жорсткішу процентну політику з метою вилучення надлишкової ліквідності та стримування інфляційного тиску.

Натомість згідно з положеннями документу, під час економічного спаду та скорочення ділової активності фокус зміщується на інструменти рефінансування, пом'якшення резервних вимог та процентної політики для поповнення ліквідності і стимулювання кредитування [1, с.74].

Крім того, на с.76 документу №615 наголошується, що за наявності значного дефіциту платіжного балансу НБУ може активніше застосовувати інструменти валютних свопів для забезпечення банків іноземною валютою та збереження стабільності обмінного курсу гривні.

Постанова №22 від 24.02.2022 підкреслює, що в умовах війни 2022-2023 років інструменти підтримання ліквідності банків застосовувалися НБУ з урахуванням вимог фінансування безпекового та оборонного комплексів і критично важливих галузей економіки [2, с.11]

На с.13 цієї Постанови наводяться дані про те, що уряд та НБУ спільно забезпечували необхідне рефінансування системних банків для безперебійного функціонування розрахунково-платіжної системи та виплат зарплат, пенсій тощо в умовах військової агресії.

Отже, регулятор має широкий вибір інструментів впливу на стан банківської ліквідності, комбінуючи їх застосування відповідно до

макроекономічної ситуації та поточних пріоритетів грошово-кредитної політики.

Підсумовуючи, можна сказати, що Національний банк України має у своєму розпорядженні широкий набір інструментів для регулювання ліквідності вітчизняної банківської системи. Ці інструменти визначені у Положенні №615 "Про застосування НБУ стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи" та включають як прямі, так і опосередковані важелі впливу.

До прямих інструментів належать операції рефінансування, депозитні операції, операції з державними цінними паперами на відкритому ринку та операції своп. Їх застосування дозволяє НБУ оперативно нарощувати або вилучати ліквідні ресурси з банківського сектору.

Опосередковані інструменти ліквідності передбачають використання економічних нормативів, нормативів обов'язкового резервування, процентної політики та у критичних випадках - адміністративних обмежень. Вони мають більш пролонгований вплив на ліквідність банків.

Вибір конкретних інструментів та їх комбінації залежить від поточної фази економічного циклу, стану платіжного балансу, рівня інфляції та цілей грошово-кредитної політики НБУ на певному етапі. Під час війни 2022-2023 років акцент робився на прямих інструментах та тимчасових пом'якшеннях задля підтримки критичних секторів економіки.

Таким чином, гнучке та виважене застосування Національним банком різноманітних інструментів регулювання ліквідності дозволяє забезпечувати стабільність банківського сектору та досягати цілей сталого економічного розвитку в мирний чи кризовий періоди.

В умовах війни банківська система України стикнулася з новими викликами. Вже в перші дні після початку війни банки звернулись до Національного банку України з надзвичайними запитами на рефінансування, щоб забезпечити власну ліквідність та відповісти на запити клієнтів щодо виведення коштів та проведення розрахунків. На початку листопада 2022 року

українські банки накопичили на своїх кореспондентських рахунках та в депозитних сертифікатах НБУ рекордні суми тимчасово вільних коштів — понад 400 мільярдів гривень. Незважаючи на складну економічну ситуацію, спричинену війною, обсяги надлишкової ліквідності продовжують зростати. Якщо влітку ці обсяги коливалися в межах 200—250 мільярдів гривень, то восени вони перетнули позначку у 300 мільярдів гривень і швидко наближаються до напрямку половини трильйона гривень.

2.2. Нормативи ліквідності банків та аналіз їх дотримання по банківській системі

Сьогодні управління ліквідністю банківської системи здійснюється шляхом контролю за встановленими монетарними параметрами та необхідними обсягами, які потрібні для збалансування та управління грошово-кредитним ринком. Це досягається за допомогою застосування стандартних інструментів. Метою цих інструментів є забезпечення оптимального рівня ліквідності для здійснення всіх кредитних операцій банку. Інструменти управління ліквідністю банківської установи повинні гарантувати оптимальний рівень ліквідності для досягнення поставленої мети. На макрорівні управління ліквідністю банківських установ проводить Національний банк України за допомогою таких інструментів, як обов'язкові економічні нормативи, резервні вимоги, стабілізаційні кредити та ставка рефінансування.

Регуляторні новації НБУ, що були впроваджені останніми роками, мали позитивний вплив на ліквідність банківських установ та їх безпеку. Наприклад, у 2016 році НБУ впровадив новий інструмент екстреної підтримки ліквідності банківських установ під назвою "Emergency liquidity assistance". Цей інструмент створено з метою покриття тимчасового дефіциту ліквідності банків у разі вичерпання інших джерел підтримки [22, с.38].

У 2017 році були створені умови для більш ефективного управління валютною ліквідністю банківських установ. Це було досягнуто шляхом

збільшення можливого обсягу закупівлі валюти на міжбанківському ринку у власну позицію, з 0,5% до 1% від розміру регулятивного капіталу. Ці заходи також позитивно вплинули на ресурсоутворення, кредитну, валютну стабільність, безпеку ліквідності банківських установ та загальну фінансову безпеку банку [22, с.39].

У 2018 році Національний банк України впровадив новий пруденційний норматив - коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR), який дозволяє більш точно оцінювати рівень ліквідності. Цей коефіцієнт визначає мінімально необхідний рівень ліквідності банку для покриття очікуваного відтоку коштів протягом 30 днів, враховуючи стрес-сценарій. Введення LCR сприяло підвищенню рівня ресурсоутворювальної та депозитної безпеки, а також безпеки ліквідності банківських установ та загальної фінансової безпеки банку.

Протягом 2019 року введений новий коефіцієнт LCR досяг нормативного значення в 100%. Національний банк поетапно підвищував норматив коефіцієнта з 80% до 100% до кінця 2019 року. Це свідчить про забезпечення банківських установ ліквідністю на рівні, достатньому для повного виконання їхніх зобов'язань протягом 30 днів навіть у випадку кризових ситуацій в національній та іноземній валюті [22, с.39].

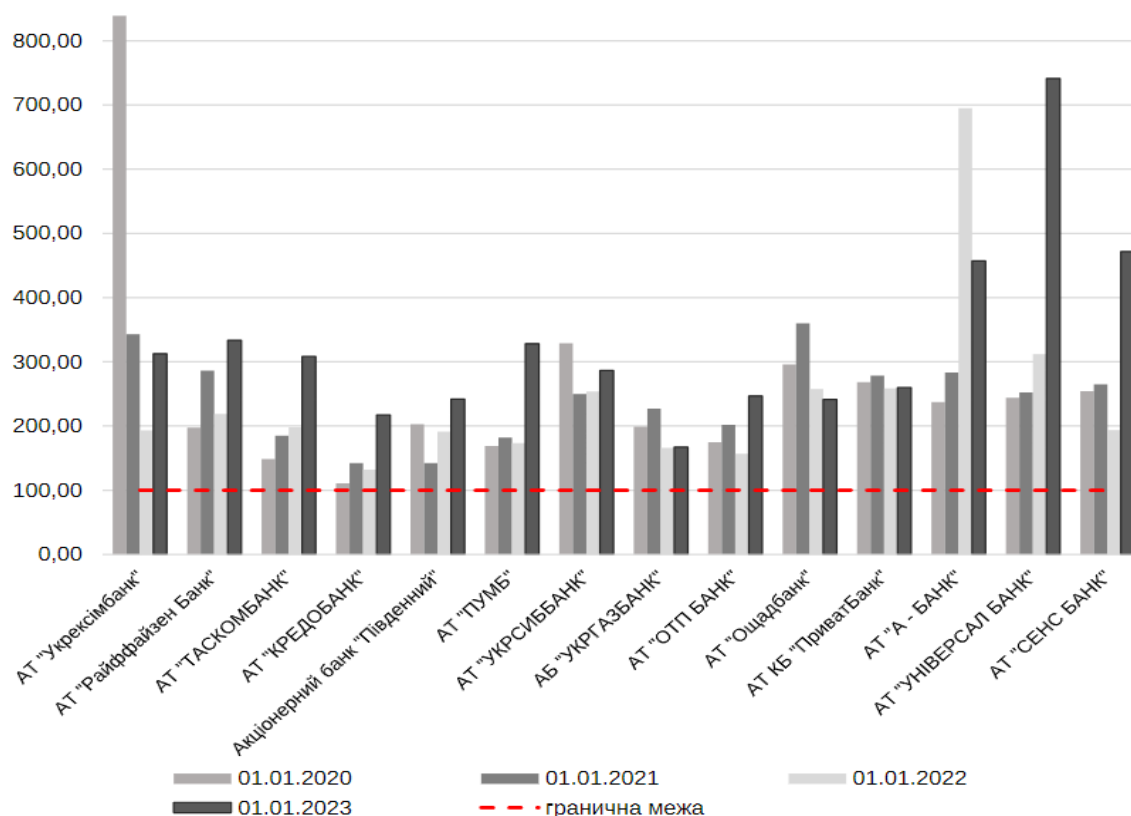
У лютому 2020 року Національний банк України вніс уточнення до вимог щодо доведення банками нормативу LCR у іноземній валюті. Згідно з цими змінами, співвідношення зобов'язань банків у іноземній валюті до всіх їхніх зобов'язань повинно становити менше 5%. Таким чином, банківські установи будуть розраховувати LCR у іноземній валюті для нагляду, проте не будуть зобов'язані забезпечувати його значення на рівні 100%. Цей підхід спрямований на зменшення навантаження, що накладається регулятором на банківські установи, які не здійснюють операції з іноземною валютою, і сприятиме підвищенню рівня валютної безпеки та безпеки ліквідності банку [22, с. 40].

З серпня 2020 року і до кінця року НБУ ввів у тестовому режимі, а з 2021 року зробив обов'язковим для застосування, коефіцієнт чистого стабільного

фінансування, або NSFR. Мінімальне значення цього коефіцієнта становить не менше 100% [22, с.42].

Отже, сучасні економічні нормативи, встановлені Національним банком України для регулювання ліквідності, включають коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR) та коефіцієнт чистого стабільного фінансування (NSFR). LCR визначає мінімально необхідний рівень ліквідності для покриття очікуваного відтоку грошових коштів протягом 30 днів за стрес-сценарієм, з нормативним значенням 100%. NSFR, у свою чергу, встановлює мінімально необхідний рівень стабільного фінансування для забезпечення діяльності банку протягом одного року. Банки розраховують цей коефіцієнт згідно з методикою, визначеною НБУ.

Протягом тривалого часу у банківській системі України спостерігалось надлишкове накопичення ліквідності. Це підтверджується виконанням нових нормативів LCR та показника NSFR. З цим пов'язано максимально ефективне використання наявних ресурсів банками, проте такий підхід може призвести до втрати можливості отримання додаткового доходу. Це відбивається на обсязі кредитування економіки та направленні вільних ресурсів у державні цінні папери. Переважна частина цінних паперів у портфелі банків є високодохідними (наприклад, ОВДП та депозитні сертифікати НБУ) і рефінансується НБУ.

Рис.2.2. Динаміка LCR системно важливих банків України за 2020–2023 рр

Ще одним інструментом, що забезпечує банківську систему довгостроковою ліквідністю, стало введення макропруденційного нормативу NSFR (Net Stable Funding Ratio). Цей норматив був запроваджений Національним банком України (НБУ) у лютому 2020 року.

Коефіцієнт NSFR визначає мінімально необхідний рівень ліквідності банку на однорічний період. Впровадження нормативу NSFR стало необхідним кроком для стимулювання банків до залучення довгострокових депозитів та одночасного зменшення їх залежності від короткострокового фінансування.

Для визначення потреби банку у стабільних джерелах фінансування використовуються спеціальні ваги, які застосовуються до різних категорій активів та зобов'язань. Наприклад, банки, які спеціалізуються на довгостроковому кредитуванні, матимуть вищий коефіцієнт, адже вони потребують більшого обсягу стабільних джерел фінансування [7].

Цей підхід гарантує, що банки з більш ризиковими профілями діяльності матимуть більшу потребу у довгострокових джерелах фінансування, що, в свою чергу, сприятиме загальній стійкості банківської системи.

Для дотримання нормативу LCR та забезпечення стійкості фінансового стану, банки зобов'язані розробити та впровадити стратегію управління ліквідністю.

Ця стратегія має бути всебічною та охоплювати такі ключові аспекти:

- Сценарії втрати ліквідності: визначення та аналіз потенційних ризиків, які можуть призвести до дефіциту коштів.
- План реагування: розробка чітких та оперативних заходів, необхідних для мінімізації наслідків втрати ліквідності у різних сценаріях.
- Моніторинг рівня ліквідності: постійний контроль за обсягом доступних коштів та ліквідних активів.
- Управління ліквідними активами: оптимізація структури ліквідних активів з урахуванням їх доступності та швидкості конвертації в готівку.
- План поповнення ліквідності: розробка стратегії пошуку додаткових джерел коштів у разі виникнення дефіциту.

Впровадження ефективної стратегії управління ліквідністю є критично важливим для стійкості та стабільності банківської системи. Це дозволяє банкам гарантувати свою платоспроможність та здатність виконувати свої зобов'язання перед вкладниками та контрагентами навіть у складних економічних умовах.

Аналіз інструментів регулювання банківської діяльності в Україні свідчить про їх значну різноманітність, що охоплює як макро-, так і мікрорівні. Завдяки комплексному застосуванню цих інструментів забезпечується ефективне регулювання банківського сектору країни [7].

Тим не менш, поточне використання цих інструментів не позбавлене недоліків. Тому існує гостра потреба в їх удосконаленні на основі зарубіжного досвіду та міжнародних банківських практик.

Інструменти регулювання банківської діяльності мають різні цілі та механізми дії. Проте, їх об'єднує спільна мета – забезпечення стійкості та ефективності банківської системи, а також захист інтересів вкладників.

Державні регулятори використовують різні комбінації цих інструментів. Їхня мета – знайти баланс між гарантуванням стійкості банківської системи та підтримкою її розвитку та інновацій.

Отже, банківське регулювання постає як складна та багатогранна категорія. З одного боку, воно виступає функцією державного управління, інструментом реалізації державної політики. З іншого боку, воно являє собою управлінську діяльність з власними методами, інструментами та формами реалізації.

2.3. Аналіз управління ліквідністю досліджуваного Приватбанку

У сучасний час, проблема ліквідності в банках є дуже актуальною. Основною метою аналізу ліквідності банку є оцінка та прогнозування його можливостей з вчасним виконанням зобов'язань при збереженні достатнього рівня доходності. Банк стоїть перед завданням знаходження оптимального співвідношення між активами та зобов'язаннями, як з точки забезпечення ліквідності, так і з їхньої доходності та вартості. Для прикладу, розглянемо, як це вирішується в ПАТ "КБ Приватбанк".

Звіт АТ "КБ Приватбанк" визначає ризик ліквідності як імовірність збитків або додаткових втрат, або недоотримання запланованих доходів через неспроможність банку забезпечити фінансування зростання активів або вчасно виконувати свої зобов'язання [19].

Ураховуючи сьогоднішню політичну та економічну нестабільність в країні, можна виділити ряд чинників, що можуть впливати на ліквідність АТ "КБ Приватбанк". (Таблиця 2)

Основною метою стратегії управління ризиком ліквідності в АТ "КБ Приватбанк" є забезпечення показників ліквідності на рівні, що перевищує

нормативний рівень, зменшення ризику недостатньої ліквідності шляхом різноманітних заходів, таких як розширення стійкого доступу до високоліквідних активів для забезпечення у випадку стресових ситуацій, обмеження концентрації залучених коштів за рахунок розвитку різноманітних джерел фінансування тощо.

Таблиця 2.8

Основні чинники впливу на ліквідність АТ КБ Приватбанк

	Внутрішні чинники	Зовнішні чинники
Чинники впливу на ризик ліквідності АТ КБ «Приватбанк»	<ul style="list-style-type: none"> – структура та динаміка активів і пасивів; – якість кредитного портфеля і портфеля цінних паперів; – рівень організації банківського менеджменту і маркетингу; – кваліфікація і досвід управлінського персоналу; – репутація банку; – структура і динаміка 	<ul style="list-style-type: none"> – політика НБУ; -- рівень інфляції; – динаміка ВВП; – політична ситуація – фінансові результати діяльності підприємств; – доходи і заощадження населення; – соціальні чинники; – стан світової економіки

Для моніторингу поточного стану ліквідності, АТ "КБ Приватбанк" здійснює управління ліквідністю протягом операційного дня шляхом побудови платіжного календаря банку та щоденного розрахунку показників ліквідності відповідно до вимог НБУ [2, с. 41].

Існує ймовірність, що банк може зазнати збитків, понести додаткові втрати або недоотримати заплановані доходи через те, що не зможе вчасно фінансувати ріст своїх активів або виконувати свої зобов'язання.

Щоб мінімізувати ризик ліквідності, банк вживає таких заходів:

- Підтримує показники ліквідності на рівні вище, ніж вимагають нормативи. Це означає, що банк має більше готівки та інших ліквідних активів, ніж йому мінімально потрібно для виконання своїх зобов'язань.
- Зберігає достатній обсяг високоякісних ліквідних активів. Це активи, які можна швидко конвертувати в готівку у разі потреби.

- Диверсифікує джерела фінансування. Це означає, що банк залучає кошти з різних джерел, щоб не залежати від одного джерела фінансування.

Банк прагне залучати кошти з різних джерел, зокрема від юридичних та фізичних осіб, щоб мати стабільну базу фінансування. Для відстеження поточного стану грошової ліквідності Департамент аналізу активів, зобов'язань та інвестицій виконує контроль за ліквідністю протягом робочого дня за допомогою розробки платіжного календаря Банку. Департамент аналізу активів, зобов'язань та інвестицій Банку керує поточною ліквідністю, аналізує графіки платежів та управляє ліквідністю в межах робочого дня.

Щодня, відповідно до вимог НБУ, Управління статистичної звітності проводить розрахунок показників ліквідності та доводить їх до відома відповідних підрозділів. Щоб гарантувати належний рівень ліквідності, Департамент аналізу активів, зобов'язань та інвестицій щодня аналізує інформацію щодо дотримання нормативів. Щоб мінімізувати вплив раптового відтоку коштів від ключових клієнтів, Департамент аналізу активів, зобов'язань та інвестицій ретельно вивчає можливі наслідки таких подій та вживає заходів для прогнозування та управління змінами в обсязі ресурсів банку. Додатково, Департамент несе відповідальність за дотримання банком вимог щодо обов'язкового резервування та нормативних показників ліквідності, що гарантує його стійкість та здатність виконувати свої зобов'язання.

Департамент аналізу активів, зобов'язань та інвестицій щомісяця, не рідше одного разу, надає Комітету з питань управління активами та пасивами (КУАП) звіт про стан ліквідності банку, дотримання нормативних показників ліквідності та норми обов'язкового резервування.

Щомісяця Комітет з питань ризиків Наглядової ради отримує звіт про ризики ліквідності банку. Цей звіт готується Управлінням ринковими ризиками, яке є частиною Блоку підрозділів з питань управління ризиками.

Звіт містить інформацію про розриви ліквідності, визначаються за допомогою GAP-аналізу, який порівнює обсяги активів та зобов'язань банку за строками до погашення і проводиться аналіз в істотних валютах та в еквіваленті

національної валюти. Наявність високоякісних ліквідних активів - це активи, які банк може швидко та легко конвертувати в готівку. Також важливо оцінювати, чи не є джерела фінансування надмірно концентрованими, адже це може призвести до ризиків.

Крім того, звіт може містити інші показники, що характеризують ризики ліквідності. Мета звіту - надати Комітету з питань ризиків інформацію, необхідну для оцінки ризиків ліквідності банку. На основі цієї інформації Комітет може приймати обґрунтовані рішення щодо управління ризиками. Регулярне надання Комітету з питань ризиків інформації про ризики ліквідності є важливим фактором забезпечення стабільності та платоспроможності банку.

Моніторинг ризику ліквідності здійснюється шляхом дотримання регуляторних вимог щодо показників LCR і NSFR, а також контролю за лімітами та вимогами щодо показників розривів ліквідності, обсягу високоякісних ліквідних активів та концентрації джерел фінансування.

В АТ КБ Приватбанк контроль за ризиком ліквідності здійснюється шляхом виконання відповідних регуляторних вимог. Це охоплює короткострокове покриття ліквідністю (LCR), норматив довгострокової ліквідності (NSFR), а також встановлення лімітів і вимог до обсягу високоякісних ліквідних активів.

Таблиця 2.9

**Динаміка нормативів ліквідності АТ КБ Приватбанк, відповідно до вимог
НБУ за 2017-2023 роки**

Норма- тиви	Оптим знач.	Роки						
		01.01. 18	01.01. 19	01.01. 20	01.01. 21	01.01. 22	01.01. 23	01.01. 24
Н4	≥20%	32,47	43,46	скасовано 02.09.2019				
Н5	≥40%	155,54	141,98	скасовано 02.09.2019				
Н6	≥60%	99,76	97,74	100,41	92,92	93,76	скасовано 23.03.2022	
LCRBB	Не менше 100%	Введено з 01.01.2019 р.		268,26	278,23	258,85	311,01	462,83
LCRIB	Не менше 100%	Введено з 01.01.2019 р.		307,71	218,18	200,36	260,14	266,09
NSFR	Не менше 90%	Введено з 01.01.2021 р.				156,57	182,24	185,21

Розраховано за даними річних звітів Приватбанк за 2017-2023 рр.

Банк щодня розраховує значення нормативів ліквідності, встановлених Національним банком України. До таких нормативів належать: коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR) за всіма валютами (LCRBB) та в іноземних валютах (LCRIB).

Станом на 31 грудня 2022 року значення LCRBB становило 311,01%, що значно перевищує встановлений НБУ мінімальний рівень 100%. Значення LCRIB на ту ж дату склало 260,14%, також перевищуючи мінімальний норматив 100%. Для порівняння, станом на 31 грудня 2021 року LCRBB та LCRIB становили 258,85% та 200,36% відповідно.

Коефіцієнт чистого стабільного фінансування (NSFR): на 31 грудня 2022 року значення NSFR досягло 182,24%, що також перевищує встановлений НБУ мінімум 90%. У 2021 році NSFR становив 156,57%.

На 31 грудня 2023 року норматив LCRBB складав 462,83% при встановленому НБУ значенні не менше 100%, норматив в іноземних валютах (LCRIB) складав 266,09% при нормі не менше 100%; коефіцієнт чистого стабільного фінансування (NSFR) складав 185,21% на 31 грудня 2023 року при встановленому НБУ значенні нормативу не менше 100%.

Як бачимо, банк щороку покращує виконання нормативів ліквідності.

Крім того, проводиться моніторинг рівня ліквідності, планування та прогнозування обсягів, а також вживаються профілактичні заходи для регулювання ліквідності. Цей комплексний підхід дозволяє АТ "КБ Приватбанк" залишатися фінансово стійким навіть у випадку системної фінансової кризи.

Для забезпечення підвищення рівня фінансової безпеки банківських установ українські банки активно використовують ефективне управління ліквідністю. Це завдання покладено переважно на правління банку, наглядові ради та спеціалізовані департаменти, які спрямовані на управління ризиками, пов'язаними з формуванням і використанням ліквідності, а також іншими ризиками.

Таблиця 2.10

Аналіз фінансових зобов'язань Банку за строками погашення станом на 31 грудня 2022 року

У мільйонах українських гривень	До запитання та до 1 місяця	1-3 місяці	3-12 місяців	12 місяців – 5 років	Понад 5 років	Всього
Зобов'язання						
Інші залучені кошти	1	1	3	16	189	210
Кошти клієнтів	400 167	30 519	41 301	1 420	-	473 407
Випущені боргові цінні папери	-	-	2	-	-	2

Продовження табл. 2.10

Інші фінансові зобов'язання	1 247	104	467	1 021	36	2 875
Всього потенційних майбутніх виплат за фінансовими зобов'язаннями згідно з договорами	401 415	30 624	41 773	2 457	225	476 494
Зобов'язання пов'язані з кредитуванням	143 462	14	120	210	-	143 806

Згідно з даними таблиці, станом на 31 грудня 2022 року структура фінансових зобов'язань Банку за строками погашення виглядала таким чином:

- до запитання та 1 місяця: 401415 млн грн ($401415/476494*100\%= 84\%$ від загальних фінансових зобов'язань), які в основному склалися з коштів клієнтів - 400167 млн.грн.
- 1-3 місяці: 30624 млн грн (6% від загальних фінансових зобов'язань).
- 3-12 місяців: 41773 млн грн (8% від загальних фінансових зобов'язань).
- 12 місяців - 5 років: 2457 млн грн (0,5% від загальних фінансових зобов'язань).
- понад 5 років: 225 млн грн (0,04% від загальних фінансових зобов'язань).

Зобов'язання, пов'язані з кредитуванням становили 143806 млн.грн, які основному були терміном до запитання та 1 місяця і склали 143 462 млн грн.

Таблиця 2.11

**Аналіз фінансових зобов'язань Банку за строками погашення станом на
31 грудня 2023 року**

У мільйонах українських гривень	До запитання та до 1 місяця	1-3 місяці	3-12 місяців	12 місяців – 5 років	Понад 5 років	Всього
Зобов'язання						
Інші залучені кошти	6	20	52	315	3 814	4 207
Кошти клієнтів	492 734	26 948	36 670	1 787	-	558 139
Випущені боргові цінні папери	-	-	3	-	-	3
Інші фінансові зобов'язання	1 858	107	479	869	9	3 322
Всього потенційних майбутніх виплат за фінансовими зобов'язаннями згідно договорами	494 598	27 075	37 204	2 971	3 823	565 671
Зобов'язання пов'язані з кредитуванням та контрактами фінансової гарантії	215 328	-	-	-	-	215 328

Згідно з даними таблиці, станом на 31 грудня 2023 року структура фінансових зобов'язань Банку за строками погашення виглядала таким чином:

- до запитання та 1 місяця: 3 814 млн грн ($494598/565671 \cdot 100\% = 87\%$ від загальних фінансових зобов'язань), які в основному склалися з коштів клієнтів – 492 734.
- 1-3 місяці: 27075 млн грн (4,7% від загальних фінансових зобов'язань).
- 3-12 місяців: 37204 млн грн (6,5% від загальних фінансових зобов'язань).
- 12 місяців – 5 років: 2971 млн грн (0,5% від загальних фінансових зобов'язань).
- Понад 5 років: 3823 млн грн (0,6% від загальних фінансових зобов'язань).

іншими фінансовими організаціями									
Кошти клієнтів:	70 413	38 473	28 809	14 514	10 904	5 333	143 996	8 266	321 708
-фізичних осіб	21 139	5 704	2 028	850	710	1 540	55 203	8 160	95 334
-юридичних осіб та організацій	49 273	32 769	27 781	13 664	10 193	3 793	88 793	106	226 372
Інші фінансові зобов'язання	11 311	156	247	264	319	471	2	556	13 326
Інші нефінансові зобов'язання та поточні і відстрочені податкові зобов'язання	1 674	-	-	-	-	-	-	280	1 954
Забезпечення	-	-	-	-	-	-	-	3 651	3 651
Загальна сума зобов'язань	83 401	38 629	30 056	14 778	11 223	5 804	143 998	12 753	340 642
GAP кумулятивно	14 612	(2 123)	6 913	2 896	13 482	39 413	47 449		

Дані таблиці також показують динаміку погашення активів та зобов'язань за різними строками протягом 12 місяців, що передують 31 грудня 2022 року. До 1 місяця зменшилося на 6% за 12 місяців.

Найбільше зменшення спостерігалось протягом 6-9 місяців (на 28%). 1-3 місяці збільшилося на 13% за 12 місяців. Найбільше зростання спостерігалось протягом 3-6 місяців (на 23%). 6-9 місяців збільшилося на 13% за 12 місяців. Найбільше зростання спостерігалось протягом 3-6 місяців (на 21%). 9-12 місяців збільшилося на 10% за 12 місяців. Найбільше зростання спостерігалось протягом 1-3 місяців (на 19%). Понад 5 років збільшилося на 23% за 12 місяців.

Станом на 31 грудня 2022 року банк не мав негативного кумулятивного розриву ліквідності. Це означає, що фінансові активи банку були достатніми для покриття його фінансових зобов'язань протягом усіх строкових категорій.

Таблиця 2.13

**Контроль банку строків погашення активів і зобов'язань станом на 31
грудня 2023 року**

У мільйонах українських гривень	До 1 місяця	1-3 місяці	3-6 місяців	6-9 місяців	9-12 місяців	1-5 років	Понад 5 років	Не визначений	Всього
Активи									
Грошові кошти та їх еквіваленти	151 921	-	-	-	-	-	-	2 237	154 158
Кредити та аванси банкам	116 884	16 916	437	-	-	-	-	-	134 237
Кредити та аванси клієнтам	16 945	20 102	10 516	6 718	6 261	18 797	12 522	158	92 019
Інвестиційні цінні папери в т.ч.:	929	19 024	33 814	9 636	21 939	73 572	112 930	3	271 847
-за справедливою вартістю через прибуток чи збиток	123	525	278	-	-	16 673	82 777	-	100 376
-за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	806	18 499	33 536	9 636	21 939	56 899	30 153	3	171 471
Інвестиції в дочірні підприємства, спільні підприємства та асоційовані підприємства	-	-	-	-	-	-	-	30	30
Основні засоби та нематеріальні активи, інвестиційна нерухомість, та майнощо перейшло у власність банку як заставнодержателя	-	-	-	-	-	-	-	30	30
Інші фінансові активи	9 438	105	-	-	-	-	3 604	533	13 680
Інші нефінансові активи, поточні податкові активи та відстрочений актив з податку на прибуток	6	-	-	-	-	-	-	11 607	11 613
Загальна сума активів	296 123	56 147	44 767	16 354	28 200	92 369	129 056	23 598	686 614
Зобов'язання									
Інші залучені кошти	6	-	-	-	-	-	2 624	-	2 630
Кошти клієнтів:	131 645	57 007	42 000	22 553	14 852	15 136	254 774	11 721	549 688
-юридичних осіб та організацій	53 542	10 587	6 283	2 585	1 374	11 476	60 806	11 521	158 174
-фізичних осіб	78 103	46 420	35 717	19 968	13 478	3 660	193 968	200	391 514
Інші фінансові зобов'язання	13 554	169	215	224	156	387	-	-	14 705

Продовження табл.2.13

Інші нефінансові зобов'язання та поточні і відстрочені податкові зобов'язання	28 364	-	-	-	-	-	-	943	29 307
Забезпечення	-	-	-	-	-	-	-	5 438	5 438
Загальна сума зобов'язань	173 569	57 176	42 215	27 777	15 008	15 523	257 398	18 102	601 768
GAP кумулятивно	122 554	121 525	124 077	117 654	130 846	207 692	79 350		

Виходячи з аналізу очікуваних строків погашення, станом на 31 грудня 2023 року Приватбанк також не мав негативного кумулятивного розриву ліквідності між фінансовими активами та фінансовими зобов'язаннями (перевищення зобов'язань над активами).

Банк регулярно виконує моніторинг ліквідності та проводить стрес-тестування показників ліквідності щоквартально. Ці тести моделюють умови несприятливих сценаріїв, включаючи потенційні втрати коштів клієнтів на рівнях, які спостерігалися в найбільш критичні періоди, починаючи з 2013 року.

Для керування ліквідністю в період кризи розроблено План фінансування в кризових ситуаціях, який включає перелік можливих причин кризи, її ознаки та заходи для подолання кризових явищ. У плані визначені відповідальні служби та встановлений порядок їх взаємодії. Також банк проводить стрес-тестування ліквідності за різними негативними сценаріями.

Згідно з чинним законодавством України, Банк повинен виплачувати строкові депозити фізичних осіб на вимогу вкладників у разі, якщо угода про дострокове погашення встановлена у контракті. Однак у такому випадку вкладник втрачає право на нараховані відсотки. Банк розраховує, що клієнти не будуть вимагати дострокового погашення строкових вкладів, тому їх залишки враховані у попередньому викладі відповідно до умов їхніх контрактів. Поточні рахунки враховані на основі їх історичної стабільності за допомогою моделі, яка враховує такі параметри:

1. Сегментація за видами бізнесу: роздрібний, МСБ та корпоративний;
2. Розподіл за валютами: UAH, USD, EUR;

3. Метод моделювання - історичний Value at Risk з довірчою ймовірністю 99%;

4. Аналіз періодів за кожним сегментом, включаючи різні фази економічного циклу з 2013 року за днями.

Ця модель відображає фактичний стабільний тенденції до зростання залишків коштів на рахунках протягом різних фаз економічного циклу. Банк використовує модель сезонної авторегресії для оцінки ризику ліквідності у випадку кредитів без визначеної дати виконання, таких як кредитні картки.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ В УЧАСНИХ УМОВАХ ВІЙНИ

3.1. Специфіка регулювання банківської ліквідності в сучасних умовах на макро- та мікрорівнях

Грошово-кредитна політика відіграє важливу роль у регулюванні економічних циклів. Завдяки впливу на процентні ставки, вона надає економічним агентам сигнали щодо цінності ресурсів у різні моменти часу. Це, в теорії, сприяє стабілізації рівня безробіття та інфляції на бажаному рівні. Окрім того, грошово-кредитна політика впливає на динаміку кредитування, що, в свою чергу, має наслідки для інфляції та цін на активи. Однак, виникають ситуації, коли макроекономічні умови, зокрема показники інфляції, свідчать про необхідність зниження процентних ставок, незважаючи на те, що темпи зростання попиту на кредит залишаються занадто високими. В таких випадках, для мінімізації потенційних ризиків для економічної активності в майбутньому, грошово-кредитна політика має застосовуватися з урахуванням цих факторів, з метою запобігання «ефекту лавини» [24, с.5].

Ситуація з зростанням дефолтів, запитом на реструктуризацію боргів та загостренням боротьби за гроші може призвести до «ефекту лавини». Суть «ефекту лавини» полягає в наступному:

- Нестача грошей: Спочатку боржники стикаються з нестачею коштів, що надходять у вигляді доходів та позик, для виконання своїх зобов'язань.
- Розпродажу активів та скорочення витрат: Щоб залучити більше грошей, боржники змушені розпродавати активи та скорочувати витрати.
- Падіння вартості активів: Розпродаж активів та скорочення витрат призводить до падіння їх вартості.
- Зменшення заставного майна: Знецінення активів зменшує вартість заставного майна.

- Скорочення доходів: Зменшення вартості заставного майна, у свою чергу, веде до скорочення доходів.

Цей ланцюг подій, подібно до лавини, наростає, посилюючись з кожним кроком, і може призвести до серйозних економічних наслідків, таких як банкрутства, кризи ліквідності та системні збої. Кредитоспроможність позичальників залежить від комплексу факторів, зокрема від вартості їх активів, доходів та здатності обслуговувати борг. Зниження чистої вартості та доходів може призвести до погіршення кредитоспроможності та запустити спіраль неспроможності, якщо не вжити відповідних заходів [24, с.6].

Прихильники політики невтручання ґрунтуються на двох ключових аргументах: вони вважають, що ринки, як правило, саморегулюються та ефективно розподіляють ресурси, без потреби у втручанні з боку уряду, а домогосподарства та фірми, діючи на ринку, усвідомлюють ризики, пов'язані з їхніми рішеннями, і тому здатні самостійно їх оцінювати та мінімізувати.

Гнучкість інструментів грошово-кредитної політики полягає в їх здатності впливати на поведінку, пов'язану з прийняттям ризику, через різні канали. Зниження процентних ставок може мати ряд наслідків, які можуть стимулювати ризиковану поведінку як банків, так і інвесторів. Ось деякі з ключових моментів: вищий левендаж, більша невідповідність термінів погашення, простіші стандарти кредитування. Ризиковий канал – це один з ключових механізмів, через який грошово-кредитна політика впливає на економіку. Він ґрунтується на тому, що зміни процентних ставок можуть спонукати до ризикованої поведінки як банків, так і інвесторів. Зростання обмінного курсу, яке часто супроводжується підвищенням процентних ставок, може спонукати до збільшення запозичень в іноземній валюті. Це, в свою чергу, може призвести до значних фінансових проблем для позичальників, які не вжили заходів для хеджування валютних ризиків, у випадку знецінення валюти [24, с.7].

«Канал прийняття ризику» та «канал прибутковості» – це два ключових механізми, які описують поведінку банків щодо прийняття ризику протягом

фінансових циклів. Економіка перебуває у фазі скорочення, тоді як фінансовий цикл – у фазі зростання. Це створює складну дилему для центрального банку (ЦБ). З одного боку: зростає тиск на ЦБ, щоб він пом'якшив свою грошово-кредитну політику. Це може стимулювати економіку та допомогти запобігти рецесії. З іншого боку: високі темпи зростання кредитування та ризикована поведінка на фінансових ринках можуть призвести до фінансових дисбалансів і підвищити ризики рецесії в майбутньому. А також зниження процентних ставок може стимулювати інфляційні очікування і ускладнити ЦБ досягнення своїх цілей щодо інфляції. Звичайно, можливий короткостроковий конфлікт між стабільністю цін і фінансовою стабільністю. Наприклад, жорстка політика ЦБ, спрямована на зниження інфляції, може призвести до уповільнення економічного зростання та збільшення безробіття, що може негативно вплинути на фінансову систему. Проте, у довгостроковій перспективі стабільність цін, як правило, має позитивні наслідки для фінансової стабільності [24, с.9].

М'яка грошово-кредитна політика може призвести до зростання інфляції та номінального доходу, що, у свою чергу, може змінити тягар погашення боргу для позичальників. Це особливо актуально під час економічного спаду, коли деякі ризики стають прийнятними для стимулювання інвестицій з метою підтримки економічного зростання. Центральні банки стикаються з проблемою визначення оптимального рівня ризику і того моменту, коли фінансові ризики стають настільки значними, що можуть загрожувати макроекономічній стабільності. В цьому контексті важливу роль відіграє макропруденційна політика. Є докази того, що за умов більш жорсткої макропруденційної політики знижується вплив зниження процентних ставок на готовність банків приймати більші ризики. Таким чином, макропруденційна політика може ефективно керувати ризиками [24, с.11].

Політичні інструменти слід використовувати для досягнення цілей, у яких вони є найбільш ефективними. Це означає, що грошово-кредитна політика повинна зосереджуватися на забезпеченні цінової стабільності, де вона виявила

свою ефективність, а інші інструменти повинні бути спрямовані на досягнення різних політичних цілей. Оскільки номінальна відсоткова ставка є лише одним з інструментів макропруденційної політики, її необхідно доповнювати іншими інструментами для управління фінансовим циклом [24, с.12].

Глобальний фінансовий цикл спричиняє значні коливання в припливах капіталу на ринки, що розвиваються. Загальноприйнятою політичною стратегією для підвищення стійкості є обмеження потоків капіталу, наприклад, через впровадження заходів контролю за рухом капіталу. Окрім макропруденційної політики, існує й альтернативний підхід до управління волатильністю припливу капіталу. Цей підхід ґрунтується на накопиченні резервів під час високого припливу капіталу та їх використанні для викупу внутрішніх активів за низькими цінами під час відтоку капіталу. У фінансово розвинених країнах приватний сектор відіграє важливу роль у пом'якшенні впливу волатильності припливу капіталу та інших фінансових ризиків. Важливо пам'ятати, що макропруденційна політика володіє широким спектром інструментів. Це робить її гнучким інструментом для управління конкретними ризиками, що виникають у фінансовій системі. Завдяки цьому грошово-кредитна політика може зосередитися на своїх основних цілях, не відволікаючись на вирішення цих ризиків. Серед поширених макропруденційних інструментів можна виділити обмеження обсягів кредитування та мінімальні вимоги до капіталу. Однак, важливо розуміти, що макропруденційна політика не є панацеєю. Ймовірно, вона не зможе повністю впоратися з усіма типами ризиків, які накопичуються під час фази зростання фінансового циклу [11, с. 34].

Одним із побічних ефектів застосування макропруденційної політики, спрямованої на обмеження кредитування певного сектору економіки, є перенаправлення позичальників до нерегульованих фінансових установ (тіньової банківської системи). У таких установах особи, які приймають рішення, зазвичай мають обмежений вплив з боку регулюючих органів. В

цьому випадку більш ефективним інструментом може бути грошово-кредитна політика, яка дозволяє контролювати вартість фінансових ресурсів [11, с.35].

Застосування макропруденційних інструментів для регулювання фінансових ризиків може призвести до зміни сприйняття доступності фінансування для проектів з різним рівнем ризику. Це пов'язано з тим, що обмеження кредитування в рамках приватного сектора стає додатковим фактором, який впливає на прийняття рішень про фінансування. Внаслідок цього, деякі перспективні, але більш ризиковані інвестиції, можуть не отримати необхідного фінансування. Це може призвести до зменшення інвестицій в інновації, які мають потенціал для стимулювання зростання та підвищення продуктивності.

Хоча макропруденційна політика має певні обмеження та пов'язана з певними витратами, вона може бути ефективним інструментом для усунення деяких типів ризиків, на відміну від грошово-кредитної політики, яка зосереджена на стабілізації економічної активності загалом. Це підкреслює, що макропруденційна та монетарна політика можуть доповнювати одна одну, діючи більш ефективно, коли економічні цикли синхронізовані. Коли діловий та фінансовий цикли не синхронізовані, взаємодія макропруденційної та монетарної політик може призвести до протилежного ефекту, нівелюючи вплив кожної з них. Це може статися, коли стимулююча грошово-кредитна політика сприяє зростанню ризиків, які потребують вжиття жорсткіших макропруденційних заходів [11. с. 37].

Важливо також враховувати взаємодію макропруденційної, грошово-кредитної та фіскальної політик. Фіскальна політика, спрямована, в тому числі, на корекцію ділового циклу, має багато спільного з макропруденційною та грошово-кредитною політиками. Грошово-кредитна та макропруденційна політики мають частково спільні канали впливу, оскільки обидві вони використовують різні інструменти для досягнення спільних цілей, таких як стабільність цін, доступність кредитів та стабільність цін на активи. Вплив цих

політик може посилюватися або послаблюватися залежно від конкретного макропруденційного інструменту, що використовується.

Макропруденційні інструменти, такі як контроль за капіталом, можуть мати вплив на ціну та доступність кредиту. Це пов'язано з тим, що фінансування за рахунок пайових фондів зазвичай дорожче, ніж боргове фінансування. Для банків це може означати збільшення нерозподіленого прибутку за рахунок зниження виплат дивідендів, залучення нового капіталу та перекладання вищих витрат на фінансування на позичальників у вигляді збільшення процентних ставок за кредитами або зміни структури або обсягу їхнього кредитного портфеля [11, с. 39].

Стимулюючий ефект адаптивної грошово-кредитної політики може бути частково нейтралізований зростанням процентних ставок за кредитами. Однак, якщо банки спробують залучити новий капітал за рахунок випуску акцій або інших цінних паперів, висока конкуренція на ринку капіталу може обмежити їхню здатність підвищувати процентні ставки за кредитами в значній мірі. Застосування макропруденційних інструментів може мати наслідки для банків, такі як регулювання неліквідних активів, зміна пропозиції кредиту та вплив на прибутковість, що може призвести до зростання процентних ставок за кредитами та зниження доступності кредиту, обмежуючи ефективність грошово-кредитної політики [11, с.41].

3.2. Заходи управління ліквідністю банків в умовах воєнного стану в Україні

Ліквідність є однією з найважливіших якісних характеристик діяльності банку. Вона віддзеркалює його здатність своєчасно та в повному обсязі виконувати свої зобов'язання перед вкладачами та іншими кредиторами. В цілому, система управління ліквідністю в банківській системі України покращується. Однак, важливо, щоб банки продовжували дотримуватися нормативів ліквідності та вдосконалювати системи управління цим ризиком [9].

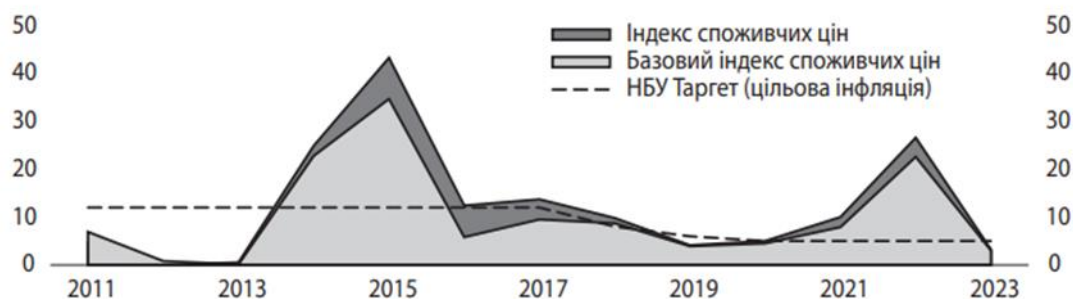
З 24 лютого 2022 року розпочався новий етап в історії України, ознаменований повномасштабною війною з боку Росії. Ця подія призвела до кардинальних змін у траєкторії розвитку країни, спричинивши масштабні руйнування та довгострокові негативні наслідки для всіх сфер суспільного життя, особливо для економіки. За останнє десятиліття жодна з європейських та багатьох інших країн світу не стикалася з подібними руйнівними наслідками [12, с.230].

Маючи за плечима досвід роботи в умовах макроекономічної нестабільності, українська банківська система продемонструвала стійкість до системних потрясінь, викликаних як пандемією COVID-19, так і повномасштабною війною з Росією. Ця стійкість стала можлива завдяки спільним зусиллям регулятора (Національного банку України) та учасників фінансового ринку.

Війна в Україні поставила перед банківською системою низку нових викликів, пов'язаних з необхідністю забезпечення безперебійної роботи. До таких викликів належать: підтримка функціонування касових операцій та платіжних систем, збереження довіри клієнтів, вжиття заходів для підтримки ліквідності та фінансової стабільності. Завдяки злагодженим діям банків, регулятора та уряду вдалося уникнути таких негативних явищ, як сплеск неплатежів, масові банкомати та обмеження доступу вкладників до своїх коштів.

Війна в Україні стала для банківської системи країни серйозним випробуванням, яке висвітлило проблему надлишкової ліквідності, що накопичилася до початку повномасштабного вторгнення. Ця проблема ускладнюється тим, що державні цінні папери, які могли б допомогти вилучити з системи надлишкові кошти, одночасно є важливим інструментом фінансування державних видатків у воєнний час, що може посилити проблеми з ліквідністю. Сьогодні в Україні ведуться активні дискусії щодо шляхів регулювання надлишкової ліквідності та пошуку рішень, які допоможуть уникнути "пастки ліквідності" [12, с. 232].

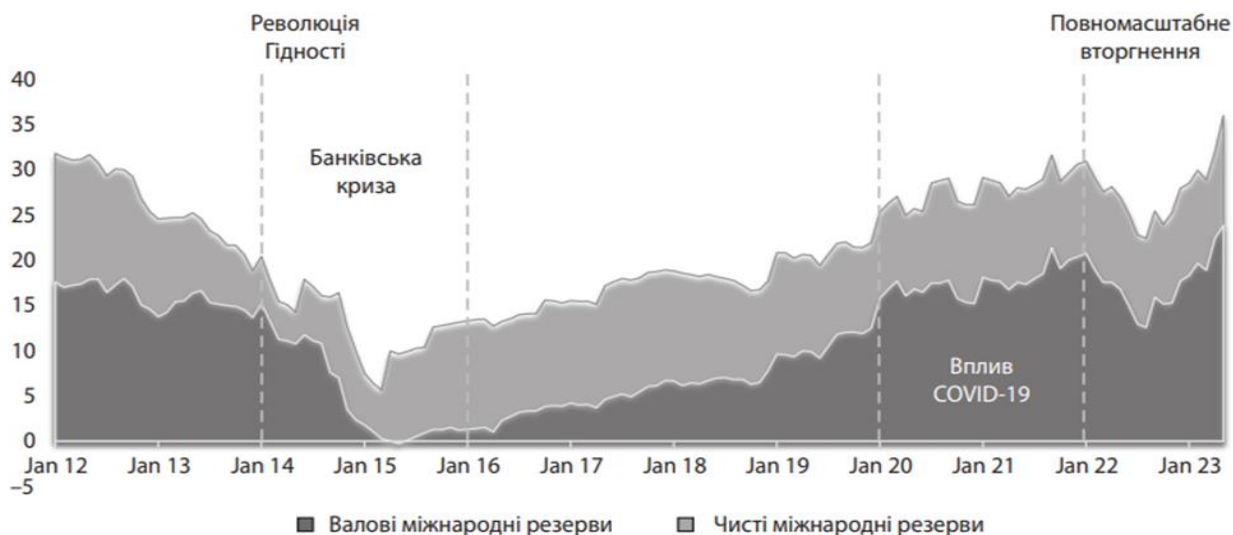
Українська гривня пережила три значні девальвації протягом останніх двох десятиліть: у 2000, 2008 та 2014-2015 роках. Кожна з цих девальвацій супроводжувалася різким зростанням інфляції.

Рис. 3.1. Основний інфляційний тренд України, % р/р

Різде зростання інфляції у 2014-2015 роках, яке співпало з введенням режиму інфляційного таргетування, не було спричинене монетарними факторами, а скоріше зовнішніми. Цей період характеризувався економічною нестабільністю, соціально-політичними заворушеннями (включаючи анексію Криму та війну на сході України). Швидке зниження інфляції у 2020 році знову ж таки було обумовлено зовнішнім фактором – пандемією COVID-19 [12, с.235].

Застій кредитування в період з 2014 по 2021 рік мав два основні чинники: зростання обсягу проблемних кредитів у банківській системі та посилення монетарної політики НБУ. Це призвело до значного скорочення обсягів кредитування реального сектору економіки. Невизначеність щодо майбутньої інфляції різко зросла з 140% до майже 175% у березні 2022 року. Це обумовлено, зокрема, масштабною військовою агресією Росії проти України та її негативними наслідками для економіки.

Рис. 3.2. Динаміка міжнародних резервів НБУ протягом 01.01.2012–01.05.2023 рр., млрд дол. США в гривневому еквіваленті [12, с.231]

Одним із немонетарних факторів, які сприяли зниженню інфляції та збільшенню міжнародних резервів, стало підписання Зернової угоди 22 липня 2022 року. Ця угода розблокувала українські порти та створила безпечний морський коридор під гарантією Туреччини для експорту українського зерна.

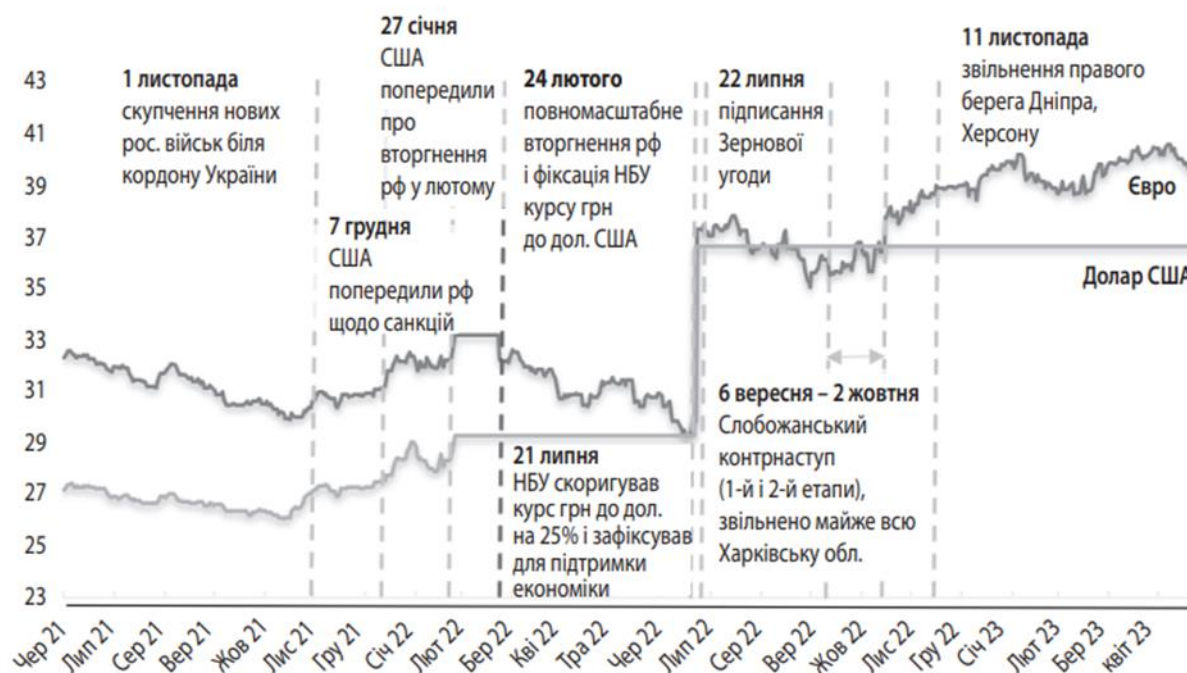
Міжнародна допомога та гранти, отримані на початку березня 2022 року, відіграли важливу роль у стримуванні інфляції в Україні шляхом збільшення міжнародних резервів. Станом на 1 квітня 2022 року, коли обсяг міжнародної допомоги був найбільшим, резерви сягнули понад 38 мільярдів доларів США. Це становило 87% від композитного показника МВФ та свідчило про їх достатність для виконання зобов'язань та забезпечення поточних операцій країни на той час [12, с.232].

Офіційні дані НБУ свідчать про те, що станом на 1 жовтня 2022 року міжнародні резерви України скоротилися на 37%, до 23,9 мільярда доларів США. На цю динаміку протягом 2022 року суттєво вплинули неринкові фактори.

Звільнення правобережжя Дніпра та Херсона восени 2022 року стало однією з найважливіших подій того року, адже воно спричинило низку позитивних наслідків для української економіки. Зокрема, це призвело до стабілізації інфляційної ситуації та покращення фінансової стійкості країни. Національний банк України (НБУ) відновив нарощування міжнародних валютних резервів (МВР), і станом на 1 липня 2023 року вони вже становили 39,027 мільярда доларів США. Це свідчить про рекордне за останні 11 років збільшення резервів на понад 10 мільярдів доларів США лише за півроку.

З листопада 2021 року, коли в соціальних мережах почали з'являтися супутникові знімки, що свідчили про підготовку Росією до військового вторгнення в Україну, з кожною новою ескалацією ситуації зростала геополітична та соціальна напруженість. Це призвело до панічних настроїв у суспільстві та посилення фінансового тиску на українську економіку. Валютний ринок, будучи найбільш чутливим до настроїв економічних суб'єктів, став першим, де проявився цей тиск. Спостерігалось звуження валютного ринку, а курс гривні почав падати під тиском адміністративних рішень. Швидка девальвація гривні також мала суттєвий вплив на інфляцію. Очікування подальшого зростання інфляції призвели до того, що Національний банк України (НБУ) був змушений підвищити процентну ставку [12, с.233].

Реагуючи на погіршення економічної ситуації в Україні та зростання ризиків, інвестори розпочали масовий вивід своїх коштів з країни. Це призвело до значного скорочення ринку українських державних облігацій, якими володіють нерезиденти. Лише протягом січня-лютого 2022 року обсяг цих облігацій зменшився майже на 20%. Водночас українські домогосподарства, прагнучи захистити свої заощадження, почали активно купувати іноземну валюту.

Рис. 3.3. Динаміка офіційного курсу гривні під впливом ескалації та повномасштабного вторгнення в Україну, UAH/USD, UAH/EUR, [12, с.234]

На початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну Національний банк України (НБУ) продемонстрував рішучість та оперативність. Вже протягом першого тижня війни було запроваджено низку антикризових заходів, спрямованих на підтримку стійкості фінансової системи країни.

У складні часи, такі як воєнний стан, питання ліквідності банків стає особливо гострим. Одним з ефективних антикризових заходів, спрямованих на підтримку стабільності банківської системи, є використання інструментів рефінансування.

НБУ вжив рішучих дій:

- 24 лютого 2022 року, з початком воєнного стану в Україні, Національний банк України (НБУ) запровадив комплекс заходів, спрямованих на підтримку ліквідності банківської системи.

- Зниження нормативів обов'язкового резервування: Цей захід дозволив банкам звільнити значні обсяги коштів (близько 25 млрд грн), які могли бути використані для підтримки нормального функціонування.

- Щоденні тендери з підтримки ліквідності: НБУ запровадив щоденні тендери, на яких банки могли отримати кредити строком до 1 року без обмеження сум заявок.

- Розширення пулу застави: Для участі в тендерах з підтримки ліквідності обсяг застави був збільшений на 30% від залишків коштів фізичних осіб станом на 23 лютого 2022 року.

З початку воєнних дій в Україні Національний банк України (НБУ) надав банкам рефінансування на загальну суму майже 801 млрд грн (без урахування операцій на строк овернайт). Ці активні дії НБУ сприяли зростанню ліквідності банківської системи на 411 млрд грн з початку війни. Це зростання проявляється у збільшенні вкладень банків у депозитні сертифікати НБУ та залишків на їхніх кореспондентських рахунках у Нацбанку [12, с.234].

Незважаючи на складні економічні умови, викликані війною, та активні дії НБУ з поглинання вільної ліквідності за допомогою державних цінних паперів (ОВДП) та депозитних сертифікатів (ДС), спостерігається невтішне зростання обсягів надлишкової ліквідності в банківській системі. Це тимчасово вільні кошти, що залишилися в банках після надання кредитів, інвестування в ОВДП, депозитні сертифікати НБУ та інші активи. Влітку 2022 року їх обсяг становив 200–250 млрд грн, а восени перевищив 300 млрд грн. Війна в Україні мала руйнівний вплив на банківський сектор, зупинивши кредитування через бойові дії та економічні ризики. З січня 2023 року спостерігається обережне поновлення кредитування, але воно все ще значно нижче довоєнного рівня (приблизно 10%). Банки видають кредити лише найнадійнішим позичальникам, адже ризики залишаються високими. Хоча державні цінні папери (ОВДП) та депозитні сертифікати НБУ (ДС НБУ) традиційно слугують інструментами поглинання надлишкової ліквідності в банківській системі, їх роль дещо трансформується в умовах воєнного стану. Деякі банки використовують

депозитні сертифікати НБУ не лише як інструмент абсорбування надлишкової ліквідності, але й як інструмент управління ліквідністю, який може генерувати додатковий дохід [12, с.237].

3.3. Маркетинговий підхід до управління ліквідністю банків

У сфері банківської справи маркетингове управління виступає як невід'ємний компонент загальної системи управління, що охоплює організацію, координацію, контроль та втілення маркетингових стратегій. Ці стратегії спрямовані на досягнення стійких конкурентних переваг банку та стимулювання формування й підтримки попиту на банківські продукти, включаючи активи [21, с.137].

Завдяки маркетинговому підходу до управління ліквідністю банк може гнучко адаптувати загальні методи та концепції управління до динамічних умов внутрішнього та зовнішнього середовища. Це сприяє досягненню поставлених цілей з максимальною ефективністю. Зовнішні фактори, що мають мінливий та агресивний характер, можуть слугувати сигналами про загрозу ліквідності ринку. Ризик ліквідності виникає, коли банк не може вчасно реагувати на зміни ринкової кон'юнктури, що ускладнює процес залучення коштів у потрібних обсягах за розумними цінами та/або швидкий продаж активів без суттєвих втрат. Зв'язок між ліквідністю та клієнтською базою банку має двосторонній характер, що передбачає дослідження впливу одного показника на інший та навпаки.

Існує ряд маркетингових стратегій, які банкам слід використовувати для покращення своєї ліквідності. А саме: комунікаційна стратегія; стратегія завоювання сегмента ринку; стратегія максимізації прибутку; стратегія мінімізації ризику.

Знеособлена комунікація, зокрема реклама, відіграє важливу роль у діяльності банку. Її головними цілями є:

- Завоювання довіри клієнтів до банку.

- Інформування про спектр послуг, що пропонуються.
- Переконавання у перевагах рекламованих продуктів.
- Спонування до придбання цих послуг саме в цьому банку.

Стратегія завоювання сегмента ринку, яку обирають банки при виході на ринок фінансових послуг, передбачає не максимізацію прибутку в найкоротші терміни. Натомість, банк зосереджується на формуванні позитивного іміджу, залученні клієнтів та розширенні переліку пропонованих послуг. Для успішного впровадження цієї стратегії критично важливо підтримувати достатній рівень ліквідності. Оптимальним рішенням у цій ситуації стає гнучке та збалансоване управління ліквідністю, яке враховує як короткострокові, так і довгострокові цілі банку. Цей підхід дозволяє банку не лише підтримувати достатній рівень ліквідності, але й забезпечувати його прибутковість.

При реалізації стратегії максимізації прибутку банки часто стикаються з високим рівнем ризиків. Управління ліквідністю стає ключовим інструментом у цій ситуації, адже воно дозволяє банку мінімізувати ймовірність виникнення криз ліквідності, які можуть призвести до нездатності банку виконати свої зобов'язання [21, с.137].

Банки можуть обирати стратегію мінімізації ризиків у двох випадках:

- 1) Коли негативний вплив зовнішніх та внутрішніх факторів посилюється.
- 2) Коли досягається бажаний рівень прибутку.

В рамках цієї стратегії з точки зору управління ліквідністю банк має вжити заходів для забезпечення достатнього рівня ліквідності з метою підтримки його фінансової стійкості. Успішне збільшення капіталу банку залежить від вибору ним відповідних маркетингових стратегій, які мають відповідати обраній системі управління [21, с.140].

Замість комплексної стратегії, вітчизняні банки вдаються до використання лише окремих елементів маркетингового управління, що не дає їм досягти бажаних результатів щодо підвищення ліквідності, а саме:

- використовуються маркетингові методи, які не відповідають сучасним тенденціям та потребам ринку, що робить їх неефективними.
- якість обслуговування клієнтів у банку не відповідає їхнім очікуванням, що призводить до незадоволеності та втрати клієнтів.
- банки не ставлять потреби та очікування клієнтів на перше місце, що негативно впливає на їх лояльність та схильність до використання продуктів банку.
- відсутність спеціалізованих відділів
- програми лояльності не враховують індивідуальні потреби та інтереси клієнтів, що робить їх неактуальними для багатьох.
- немає чітко окреслених цілей та показників ефективності для маркетингової діяльності, що ускладнює оцінку її результативності [21, с.141].

Якщо розглядати вплив у парі «ліквідність – клієнтська база банку» у зворотному напрямку, то можна зробити такий висновок: банки з недостатньою ліквідністю не можуть ефективно виконувати свої функції та надавати якісні послуги клієнтам. Це веде до зниження їх рейтингу та надійності, що ускладнює залучення коштів з зовнішніх джерел і зменшує довіру клієнтів.

Оскільки ліквідність є ключовим показником фінансової спроможності банку, її рівень впливає на довіру фізичних та юридичних осіб як до конкретного банку, так і до банківської системи загалом. Надзвичайно важливо впровадити заходи для оптимізації рівня ліквідності банківських установ та переглянути інструменти її регулювання

ВИСНОВКИ

Ефективне управління ліквідністю є запорукою стабільності та прибутковості банку. Адже банк щодня стикається з необхідністю своєчасно виконувати свої зобов'язання, зокрема, з виплат за депозитами та іншими рахунками клієнтів. Ліквідність є ключовим показником для банківського сектору, який потребує пильної уваги та грамотного управління. Банки з проблемами ліквідності не можуть належно виконувати свої функції та обслуговувати клієнтів, що негативно позначається на їх репутації, ускладнює залучення зовнішнього фінансування і призводить до втрати потенційного прибутку.

Виявлено два основні підходи до визначення ліквідності банку:

- 1) як здатності швидко трансформувати активи в готівку без втрати їх номінальної вартості;
- 2) як здатності своєчасно розраховуватися за своїми зобов'язаннями.

Фактори, що впливають на здатність банку вчасно виконувати свої зобов'язання, поділяються на внутрішні та зовнішні. Внутрішні фактори пов'язані з фінансовим станом та операціями самого банку. Зовнішні ж фактори визначаються економічними та регуляторними умовами. На відміну від внутрішніх, зовнішні чинники перебувають поза контролем банку. Тому дуже важливо аналізувати їх вплив та будувати прогнози.

Основними методами управління ліквідністю банку є: 1. Управління активами. 2. Управління пасивами. 3. Управління співвідношенням активів і пасивів. 4. Планування і прогнозування потреб у ліквідності на основі аналізу грошових потоків, зобов'язань банку та макроекономічних чинників. 5. Формування резервів ліквідності. 6. Стрес-тестування. 7. Управління ризиками ліквідності.

Типовими заходами з відновлення ліквідності можуть бути:

- Продаж високоліквідних активів (державних цінних паперів, депозитних сертифікатів НБУ тощо);

- Залучення додаткового фінансування шляхом емісії боргових цінних паперів або отримання міжбанківських кредитів;
- Обмеження здійснення активних операцій, особливо з високим ступенем ризику;
- Реструктуризація активів та зобов'язань за строками погашення;
- Вжиття заходів щодо скорочення відпливу коштів клієнтів (обмеження зняття депозитів, підвищення депозитних ставок тощо).

Проаналізовано використання інструментів НБУ для регулювання ліквідності банківської системи. За 2023 рік банки використовували для підтримки ліквідності кредити овернайт через постійно діючу лінію рефінансування, а також кредити рефінансування через участь у тендері з підтримки ліквідності банку (терміном на 1 рік).

Протягом 2023-2024 років банки активно використовували інструменти розміщення коштів у депозитні сертифікати НБУ для регулювання надлишкової ліквідності, які є високоякісними ліквідними активами банків, що забезпечує банку можливість отримання додаткового доходу.

Протягом тривалого часу у банківській системі України спостерігалось надлишкове накопичення ліквідності. Це підтверджується виконанням нових нормативів LCR та показника NSFR. З цим пов'язано максимально ефективне використання наявних ресурсів банками, проте такий підхід може призвести до втрати можливості отримання додаткового доходу. Це відбивається на обсязі кредитування економіки та направленні вільних ресурсів у державні цінні папери. Переважна частина цінних паперів у портфелі банків є високодохідними.

В АТ КБ Приватбанк контроль за ризиком ліквідності здійснюється шляхом виконання відповідних регуляторних вимог. Це охоплює короткострокове покриття ліквідністю (LCR), норматив довгострокової ліквідності (NSFR), а також встановлення лімітів і вимог до обсягу високоякісних ліквідних активів. Крім того, проводиться моніторинг рівня ліквідності, планування та прогнозування обсягів, а також вживаються

профілактичні заходи для регулювання ліквідності. Цей комплексний підхід дозволяє АТ "КБ Приватбанк" залишатися фінансово стійким навіть у випадку системної фінансової кризи.

Для забезпечення підвищення рівня фінансової безпеки банківських установ українські банки активно використовують ефективне управління ліквідністю. Це завдання покладено переважно на правління банку, наглядові ради та спеціалізовані департаменти, які спрямовані на управління ризиками, пов'язаними з формуванням і використанням ліквідності, а також іншими ризиками. Виходячи з аналізу очікуваних строків погашення Приватбанк також не мав негативного кумулятивного розриву ліквідності між фінансовими активами та фінансовими зобов'язаннями.

Банк регулярно виконує моніторинг ліквідності та проводить стрес-тестування показників ліквідності щоквартально. Ці тести моделюють умови несприятливих сценаріїв, включаючи потенційні втрати коштів клієнтів на рівнях, які спостерігалися в найбільш критичні періоди, починаючи з 2013 року.

На початку повномасштабного вторгнення росії в Україну НБУ продемонстрував рішучість та оперативність. Вже протягом першого тижня війни було запроваджено низку антикризових заходів, спрямованих на підтримку стійкості фінансової системи країни. Одним з ефективних антикризових заходів, спрямованих на підтримку стабільності банківської системи, є використання інструментів рефінансування. НБУ вжив рішучих дій і запровадив комплекс заходів, спрямованих на підтримку ліквідності банківської системи: зниження нормативів обов'язкового резервування; щоденні тендери з підтримки ліквідності, на яких банки могли отримати кредити строком до 1 року без обмеження сум заявок; розширення пулу застави.

Існує ряд маркетингових стратегій, які банкам слід використовувати для покращення своєї ліквідності. А саме: комунікаційна стратегія; стратегія завоювання сегмента ринку; стратегія максимізації прибутку; стратегія мінімізації ризику.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Положення про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 17 вересня 2015 року № 615 (зі змінами)
2. Про особливості регулювання ліквідності банків у період дії воєнного стану 24.02.2022 № 22
3. Методика розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні, затверджено Постановою Правління НБУ 15.12.2017 № 803-рш (зі змінами).
4. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні, затверджена Постановою Правління НБУ №368 від 28.08.2001 (зі змінами).
5. Методика розрахунку коефіцієнта чистого стабільного фінансування (NSFR). Рішення Національного банку 24.12.2019 № 1001-рш
6. Методика розрахунку коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR). Рішення Національного банку 15.02.2018 № 101-рш
7. Аналіз управління ліквідністю банку. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/1_2022/11.pdf (дата звернення: 7.03.2024)
8. Грошовий ринок. Офіційний сайт НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/markets/money-market> (дата звернення: 7.03.2024)
9. Дранус В. В., Гавриленко В. Д. Сучасні вимоги до управління ліквідністю банків в Україні. *Ефективна економіка*. 2023. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2023_1_38 (дата звернення: 7.03.2024)
10. Коробчук Т. Сучасні підходи до аналізу ліквідності комерційних банків в Україні. *Економічний форум*. 2022. № 3. С. 179-184. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfor_2022_3_25 (дата звернення: 7.03.2024)

11. Коць О., Ільчук П. Особливості регулювання банківської ліквідності на макро- та мікрорівнях. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2021. № 6. С. 32-42. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fkd_2021_6_5 (дата звернення: 7.03.2024)
12. Краснова І. В., Громницька І. Ю. Антикризові заходи управління ліквідністю банків в умовах воєнного стану в Україні. *Бізнес Інформ*. 2023. №8. С.228-240. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-8-228-240> (дата звернення: 7.03.2024)
13. Ліквідність банківської системи та практичні аспекти її забезпечення в сучасних умовах України. URL: <https://ejournal.kspu.edu/index.php/ej/article/view/611/607> (дата звернення: 7.03.2024)
14. Ліквідність банку: сутність та вплив основних факторів на діяльність банків. URL: http://bses.in.ua/journals/2018/29_1_2018/22.pdf (дата звернення: 7.03.2024)
15. Мещеряков А. А. Вплив на ліквідність грошових потоків усередині банку. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2021. № 4. С. 82-88. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vamsue_2021_4_14 (дата звернення: 7.03.2024)
16. Облікова ставка Національного банку. URL: <https://bank.gov.ua/ua/monetary/archive-rish> (дата звернення: 7.03.2024)
17. Обовязкові резерви. Офіційний сайт НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/markets/money-market/reserve-requirements-chart>
18. Обсяг операцій НБУ з регулювання ліквідності банків. URL: <https://bank.gov.ua/ua/markets/liquidity> (дата звернення: 7.03.2024)
19. Офіційний сайт Приватбанку. URL: <https://privatbank.ua/> (дата звернення: 7.03.2024)
20. Павленко Л. Д., Крухмаль О. В., Заріцька А. І. Інструменти управління ліквідності банку в умовах трансформації міжнародних правових норм у національне законодавство. *Ефективна економіка*. 2021.

- № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2021_1_30 (дата звернення: 7.03.2024)
21. Семенча І. Є., Калашнікова Ю. М. Ліквідність очима маркетолога в управлінні розвитком банку. *Бізнес-навігатор*. 2022. Вип.1. С.137-142. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bnav_2022_1_27 (дата звернення: 7.03.2024)
22. Третьякова О. В., Харабара В. М., Грешко Р. І. Ліквідність банку та ефективність впровадження нових нормативів ліквідності для банківської системи країни. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. №5. С.37-43. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/1190/1199> (дата звернення: 7.03.2024)
23. Холодна Ю., Попова Ю. Особливості регулювання ліквідності комерційних банків в сучасних умовах. *Економічний форум*. 2022. №2. С.152-156. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfor_2022_2_21 (дата звернення: 7.03.2024)
24. Шлапак А. В. Потенціал макропруденційної і грошово-кредитної політик в синхронізації фінансових, боргових і бізнес-циклів: канали трансмісії в управлінні ризиками та ліквідністю. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 10. С. 5-13. URL: <https://nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/1502/1512> (дата звернення: 7.03.2024)
25. Банківська справа: теорія і практика : навчальний посібник / С.М. Подік, В.І. Ігнатенко; за ред. С.М.Подіка. 2-е вид., доп. Львів : ЛА «Піраміда», 2006. 642 с.
26. Банківські операції : підруч; за ред. В.І. Міщенко, Н.Г. Слов'янської. К. : Знання, 2006. 278 с.
27. Левандівський О. Т., Деметер П. Е. Банківські операції : навч. посіб. К. : Знання, 2012. 463 с.
28. Міщенко В.І., Слов'янська Н.Г., Коренєва О.Г. Банківські операції: підручник. 2-ге вид.перероб. і доп. К. : Знання, 2007. 796 с.

29. Чмутова І. М., Тисячна Ю. С. Аналіз банківської діяльності: навч. посіб. Харків : ХНЕУ, 2012. 307 с.
30. Аналіз банківської діяльності : підручник / за ред. А. М. Герасимовича ; Київський нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана. 2-ге вид., без змін. Київ : КНЕУ, 2010. 599 с.
31. Косова Т. Д. Аналіз банківської діяльності : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 486 с.